

آئی ایس ایس این: (e) 2790-9875, (p) 2414-8539

یک سالی پتہ پالی تاکبند
انسٹیٹیوٹ آف بلوچی لینگویج اینڈ کلچر، زبان و لہجہ اٹکانی فیصلہ

میری

تاک ہفتہ: 2020

انسٹیٹیوٹ آف بلوچی لینگویج اینڈ کلچر
جامعہ تربت، کچ

شوکارى مجلس:

- سرپرست: پروفیسر ڈاکٹر عبدالرزاق صابر، وائس چانسلر، جامعہ تربت، کچ
- سرشوکار: پروفیسر ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ، ڈین فیکلٹی آف آرٹس، سوشل سائنسز
- اینڈ ہیومنٹیز ڈائریکٹر، آئی بی ایل سی، جامعہ تربت، کچ
- شوکار: ڈاکٹر عبدالغفور شاد، اسٹنٹ پروفیسر، آئی بی ایل سی، جامعہ تربت، کچ
- کمک شوکار: عقیل احمد بلوچ، اسٹنٹ پروفیسر، آئی بی ایل سی، جامعہ تربت، کچ
- کمک شوکار: محمد صادق صبا، اسٹنٹ پروفیسر، آئی بی ایل سی، جامعہ تربت، کچ

سرء سوچى مجلس :

- ڈاکٹر صابر بدل خان ، نیپلز یونیورسٹی اٹلی (ممبر)
- ڈاکٹر بہروز۔ ایم۔ بختیاری، یونیورسٹی آف تہران (ممبر)
- ڈاکٹر عظیم شاہ بخش ، یونیورسٹی آف سیستان و بلوچستان ایران (ممبر)
- ڈاکٹر بہناز مرزائی ، ایسو سیٹ پروفیسر، بروک یونیورسٹی ٹورنٹو (ممبر)
- ڈاکٹر عبدالغیوم نمائینیا، ریسرچ ایسوسی ایٹ، یونیورسٹی آف زاہدان (ممبر)
- پروفیسر ڈاکٹر منیر احمد بلوچ، سابق ڈائریکٹر ایریا اسٹڈی سنٹر، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ (ممبر)
- پروفیسر ڈاکٹر عبدالحمید شاہوانی، سابق ڈین فیکلٹی آف لینگویج، جامعہ بلوچستان کوئٹہ (ممبر)
- پروفیسر ڈاکٹر زینت ثناء، سابق ڈین فیکلٹی آف لینگویج، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ (ممبر)
- پروفیسر ڈاکٹر گل حسن، پروفیسر آئی بی ایل سی، جامعہ تربت، کچ (ممبر)
- ڈاکٹر واحد بخش بُزدار، اسٹنٹ پروفیسر، قائد اعظم یونیورسٹی اسلام آباد پاکستان (ممبر)

لڑ

رد	سر حال	نہشتہ کار	تاکدیم
1	بلوچی ۽ پتنگ ۽ روج	فقیر شاد	18-4
2	علامت نگاری ۽ ازم	ڈاکٹر رؤف راز	27-19
3	منیر احمد بادی ۽ ناولانی مہری بنگلپ	گلاب مرزا	43-28
4	بلوچانی سی سالی جنگ ۽ سوب	دودا خان	61-44

بلوچی ۽ پڻتگ ۽ روج

فقير شاد¹

Abstract

Days of the week, among different languages and cultures, are named differently. And the names are adopted after celestial bodies, mythological figures and other cultural entities related to the language and culture they are used in.

The days of the week are a measure of time that is important for the people to understand, and plan their activities accordingly. Like many Iranian languages and cultures, the week days in Balochi have got their names from the mathematical numbers beginning from the number one as the first day of the week. However, not all the seven days of the week are named after the mathematical numbers. Friday and Saturday are two of the seven days which have got their names other than the numbers.

This research paper is aimed to trace the etymology of the names of the week days in Balochi. The study has adopted an ethnolinguistic, etymological and descriptive method to find out the

¹: سابقہ صدر بلوچی لہذا انکی دیوان بلوچ کلب بحرین

rationale behind naming the week days in Balochi Language.

چہ ایٹی ء پیش کہ پنتگ ء روچانی نامانی بابت ء دو گپ بکناں۔ ساری ء بلوچی ء پارسی ء حساب یا شمار (ہندسہاں) نبشتہ کناں۔ تاکہ پہ پنتگ ء روچانی حساب کنگ ء پھمگ ء ارزانی بیت۔ پرچاکہ بلوچی ء پنتگ ء روچ چہ حساب (ریاضی) ء بنگج بنت ء بلوچی زبان ء بنگجی حساب اول چہ ہمد ء بندات بنت کہ اد ء یک ء بگر تاں پنچ ء آنت۔ بز ان اے روچانی نام زبان ء دو کار کن آنت۔ یکے زبان ء بنیادی حساب (ریاضی) ء دومی سالدر (calendar) کہ چہ ہمیشانی سر ء بنگج بنت۔ پیشکامے زندمان ء اشانی بستار سک باز آنت۔ اے گپ اول زانگی آنت کہ اے حساب یا شمار (لیکو) آنوگیں نہ آنت۔ بلکیں اشانی بندات یا بڑہ چہ پارسی باستان (کو نہیں پارسی) ء اوستا (Avesta) ء پیدا اک آنت کہ درور ء اے پیم ء آنت۔

” پارسی باستان ء لیکو (حساب):۔ ایوا (1) دوا (2) شے (3) چہار (4) پنچا (5) شش (6) پتا (7) ہشتا (8) نوا (9) دہتا (10)۔“ (1)

بلوچی لیکو:۔ یک (1) دو (2) سے (3) چار (4) پنچ (5) شش (6) ہپت (7) ہشت (8) ء (9) دہ (10)۔

پارسی ء لیکو:۔ یک (1) دو (2) سہ (3) چہار (4) پنچ (5) شش (6) ہفت (7) ہشت (8) نو (9) دہ (10)۔

بلوچی ء پارسی ء استیں پنتگ ء روچانی ر ہند یا کلمہ (formula) کہ ماہ ء ر اچار پنتگ ء بہر کنگ بوتگ۔ اے ر ہند ماں میترائی دین ء و ہد ء زمانگ ء جوڑ بوتگیں ر ہندے۔ میترائی کو نہیں آریائی دینے گتگ بیت کہ چہ پیگمبر زرتشت (زردشت) ء سک باز پیسر آنت۔ پیگمبر

زرتشت ء زمانگ ء بابت ء گش آنت کہ آ ”مہتر عیسیٰ ء ہزار (1000) سال تاں پانزدہ سد (1500) سال ساری انت۔“ (2)

” بلئے چیزے مردم آئی ء زمانگ ء راشش سد شست (660) سال چہ مہتر عیسیٰ ء ساری ء لیک آنت۔ شش سد شست سال ساری زرتشت ء زمانگ ء رازر تشتی دین ء ملباہاں وتی کتابانی توک ء بیان کتگ کہ مردم، ہمیشی ء راراست ء تچک تر لیک آنت بلئے یونان ء روم ء دپتر زانت کانتوس (Kantus) ء زرتشت ء بابت ء جو انیس منانکے داتگ۔ آئی ء زرتشت ء زمانگ ء رازر ء ہشتاد (1080) سال چہ مہتر عیسیٰ ء پیش گشتگ۔“ (3)

بزان چہ مرچی ء اندازہ سے ہزار (3000) سال ساریگ انت۔

”پیگمبر زرتشت پناد ء ہپت (77) سال ء امر ء بیران بوتگ۔“ (4)

میترائی (مہر پرستش، خورشید پرستش) کہ روج ء سجدہ کنوک بوتگ آنت۔ ہما دور ء رمل کش یا نجومی (Strologer) ء ریاضی دانان (Mathematicians) وتی پوتگ ء پتتیس روج گوں آسمان ء استلانی (Planets) نامانی ہمدپی (برابری) ء ٹاہسنگ آنت۔ یہ دور ء اد ء پیش اش دراراں کہ کجام کجام آنت۔

”میترائی پتگ ء روچانی نام:۔ (1) کیوان شید (2) مہر شید (3) مہ (ماہ) شید (4) بہرام شید (5) تیر شید (6) اور مز شید یا ہر مز شید (7) ناہید شید۔“ (5)

اے بوت آنت میترائی دور ء پتگ ء پتتیس روچانی نام کہ استلانی نامانی سرا آنت۔ نوں پہ شے زانگ ء ہا تر اداء بلوچی، پارسی ء انگریزی ء ہے استلانی ناماں دیاں۔ رند ء ایشانی نامانی ہما ہی ء بزانتانی درگیجگ ء جہد ء کناں کہ اے بلوچی ء کجام کجام استال آنت ء کجام بزانتاں زورگ بوتگ آنت۔

(1) کیوان شید:- بلوچی ء زال انت - پارسی ء زحل انت - انگریزی ء
Straun انت-

(2) مہر شید:- بلوچی ء روج انت - پارسی ء خورشید انت - انگریزی ء Sun انت-

(3) مہ شید:- بلوچی ء ماہ انت - پارسی ء مہ انت - انگریزی ء Moon انت-

(4) بہرام شید:- بلوچی ء بہرام انت - پارسی مرتخ انت - انگریزی
Mars انت-

(5) تیر شید:- بلوچی ء تیر ء بند انت - پارسی ء عطارد انت - انگریزی ء
Mercury انت-

(6) اُمز دیا ہر مزد شید:- بلوچی ء پور انت - پارسی مشتری انت - انگریزی ء
Jupiter انت-

(7) ناہید شید:- بلوچی ء بام (بام ء استال) انت - پارسی ء زہرہ انت - انگریزی ء
Venus انت-

چہ استالانی نامانی بزانتانی دیگ ء پدنوں ”شید“ ء بزانت ء دیاں کہ ہمک استال ء دیم یا گڈ سرء

پہ کجام بزانت ء دیگ بوتگ - یا کہ ادء اشی ء دیگ ء مراد چہ انت ء پد رکنت؟

شید:- بلوچی ء رژن گشگ بیت - پارسی نور / روشن گشگ بیت - انگریزی ء Light گشگ

بیت - اے بوت آنت ”شید“ ء بزانت کہ ماں بلوچی، پارسی ء انگریزی ء اشی ء بزانت

”رژن“ انت-

چہ میترائی روچانی نام، استال ء شید ء بزانت ء زانگ ء رند نون پہ زانگ ء ہاتراء اد ء بلوچ ء پارسى ء پیٹنگ ء روچانی ناماں نبشتہ کنناں۔ تاکہ اے دوین زباناںی روچانی نام زانگ بنت کہ کجام کجام آنت۔

بلوچی ء روچانی نام:۔ شنبے، یک شنبے، دوشنبے، سے شنبے، چار دشبے، پینچ شنبے، جمعہ (آدیگ)۔

پارسى ء روچانی نام:۔ شنبہ، یکشنبہ، دوشنبہ، سه شنبہ، چہار شنبہ، پنج شنبہ، جمعہ۔

چہ اشى ء پد میترائی دور ء ہما استالانی ناماں دوبارہ نبشتہ کنناں کہ آہاں پہ وتی پیتیں روچاں پر کنگ آنت۔ دومی ہماروچانی رد ء بند گوں انوگیں بلوچی ء پارسى ء کجام کجام روچاں ہمدپ آنت۔ پہ درور ء اد اچارات۔

(1) کیوان شید:۔ اشى ء بزانت زال ء استال ء روژنائى آنت۔ اے گوں شنبے ء

ہمدپ آنت۔

(2) مہر شید:۔ اشى ء بزانت روچ ء روژنائى آنت۔ اے گوں یکشنبے ء ہمدپ کنگ

بوٹگ۔

(3) مہ شید:۔ اشى ء بزانت ماہ ء روژنائى آنت۔ اے گوں دوشنبے ء ہمدپ کنگ

بوٹگ۔

(4) بہرام شید:۔ اشى بزانت بہرام ء روژنائى آنت۔ اے گوں سے شنبے ء

ہمدپ کنگ بوٹگ۔

(5) تیر شید:۔ اشى ء بزانت تیر ء بندانی روژنائى آنت۔ اے گوں چار شنبے ء

ہمدپ کنگ بوٹگ۔

(6) اور مزد اشید یا ہر مزشید:- اِشی بزانت پور (پورانی) روژنائی انت۔ اے گوں پشے ۽ ہمدپ انت۔

(7) ناہیدشید:- اِشی ۽ بزانت بام ۽ استال ۽ روژنائی انت۔ اے گوں آدینگ (جمعہ) ۽ ہمدپ کنگ بوتگ۔

اے بوت انت میترائی روچانی نام کہ گوں بلوچی ۽ پارسی ۽ کجام کجام روچاں ہمدپ کنگ بوتگ انت۔ ہے ڈول ۽ کہ ”شید“ ۽ گال انت کہ میترائی پینگ ۽ ہمک روچ ۽ دیم ۽ اتلگ۔ ہے پیم ۽ شے (شنبہ) ۽ ریشگ چہ کجام انت ۽ اِشی ۽ بزانت (مانا) چے انت؟۔
 ”ہشتمی سدی عیسوی ۽ چینی بُت پرستانی ”بدمت“ ۽ دینی زانوگرے ۽ پینگ ۽ روچانی نام ۽ بارہ ۽ نبشتہ کنگ کہ ”یوشمبت، دوشمبت، سہ شمبت، چرشمبت، پنجشمبت، شش شمبت ۽ شمبت بوتگ انت۔

گمان ہمیش انت کہ چہ بلک (بلخ) ۽ چینی ۽ بُت پرستانی (بدمت) دین ۽ منوگرانی وت ماں وت ۽ دین دوستی ۽ یکجا ہے تاں دومی جاہ ۽ روآ (روگ ۽ آہگ) ۽ سبب ۽ ایرانی پینگ ۽ روچانی نام ماں بلک ۽ کہ گنگ بوتگ انت ایرانی انت۔

یلے اگاں آئی ۽ ہے گپ ۽ مہ چارے پد ۽ اوں مارا اے گپ ۽ پکائیں گواہی رس ایت کہ ہے ”شمبت“ گال کہ ہمک روچ ۽ گڈسے کہ اِشی ۽ بزانت رُژن (روژنائی) انت۔ اے ایرانی وتی وش ۽ تاد اریں گالے کہ چہ اشکانیانی (پارتیانی) زمانگ ۽ گندگ بیت شن (ی)۔ ”با“ ہما ”شنی بہاتہ“ انت۔ بزانتک زال (کیون) ۽ روژنائی یاروچ انت کہ اوستائی ۽ ”شم-پت“ ۽ بزانت ورگ ۽ دان ۽ کنگ انت کہ گوں ہمیش ۽ ہم بزانت انت۔ ”اشکانیانی یا پارتیانی

زمانگ چہ مہتر عیسیٰ ء 247 سال ساری ء بندات بوتگ ء چہ مہتر عیسیٰ ء 224 سال رند بلت
انگ۔“ (6)

رومیانی شبے (شنبہ) کہ ساترون (Satrun) انت۔ ہاوند ء دان ء کشگ ء روچ ء بزانت ء
دنت۔ ہے ڈول ء ایرانی زبانانی ماں اوستاء گال بلداں ”شم“ ء بزانت ورگ نوشگ ء پگت
(ترمپ ‘ انت۔ یورپی آ دگہ کونہیں زباناں شبے (شنبہ) ء بزانت ء
روچ (Saturn.di) ء Same.di انت کہ اشانی بزانت ”ہاوند ء دان ء روچ“ انت۔

اد ء اے گپ شری ء زانگ بیت کہ شبے (شنبہ) ء روچ چہ لاتیئی ”سمباتی“ چہ ایرانی
(عبرانی) ء شبات بزانتہ چہ ”دم کنگ“ ء زورگ بوتگ۔ بلکیں اے چہ لاتیئی زبان ء گال
سم بہاتی (Same.bahati) ء زورگ بوتگ۔ اشی ء بزانت ہاوند (اللہ) ء دان ء چنگ ء
روچ ساترون (Satrun) انت۔ رند ء چہ عیسائی دین ء دیمروئی ء روم (Rome) ء بادشاہانی
زمانگ ء ایرانی ء شبات گوں لاتیئی زبان ء سم بہاتی (سمباتی) ء ہمد پ ء ہم بزانت کنگ
بوتگ۔

شبست (شبے، شنبہ) ء گال ہند و ایرانی زباناں چہ لاتیئی ء زرتگ۔ بزانتہ شبست ء بنیاد چہ
لاتیئی زبان ء انت۔ دومی چہ ایرانی ء شبات ء لاتیئی ء سمباتی ء ہم امری (عمری) ء بزانتانی
یک بوہگ ء اے مردم رازدات کن انت۔ بلتے ماں انگریزی گال بلداں اشانی ریٹگ بیان
کنگ بوتگ انت کہ ایرانی ء شبات اوں چہ لاتیئی ء سمباتی ء زورگ بوتگ کہ اشی ء ریٹگ چہ
لاتیئی ء انت۔“

”گاں ایثانی زباناں ساترون بزانت کیوں یا زال (زحل) ء بزانت ء گوں اوستاء ویو تگھونت ء
بزانت ء دیم پ دیم بکن ئے۔ گڑا گوں اشانی بزانتانی چارگ ء ربی (عربی) ء زال (زحل) ء

بزانت دوریں جاگے انت ۽ آوستاء یوگھونت ۽ بزانت دور تڑپو کیوں انت کہ گوں سنسکرت ۽ ”ویوست“ ۽ ہم بزانت انت۔ سنسکرت ۽ کیوں ۽ بزانت دور تڑپوک ۽ مزن (سردار) انت۔ کو نہیں ہندوانی گور ۽ زال (زحل) ۽ استال ۽ ”شٹی (گشتک) بوتگ۔ مردم انچوش سرپد بیت کہ اولی براں شنبہ (شمبت، شنبت) ساتروں ۽ روج (کیوں) سنسکرت ۽ گالے ۽ اشی ۽ بزانت ساتروں (کیوں) ۽ روج ۽ بزانت ۽ دنت۔ اوستائی ۽ بہا (بہاتہ) اوں پہ تڑپو کیوں استال ۽ بزانت ۽ زورگ بوتگ کہ ”کیوں شید“ انت۔ سنسکرت ۽ شنبہ (شنبہ) ۽ ”شٹی وار“ گش آنت۔ بزانتہ شٹی (کیوں) ۽ روج انت۔ ہے ڈول ۽ سنسکرت ۽ ”پر۔ بہاتہ“ ۽ گال پہ روج (روج ۽ بچک) سبہ ۽ بزانت ۽ زورگ بوتگ۔“

ادء مارا ہے سرپدی رس ات کہ چہ رندی داتگیں دروراں سنسکرت ۽ شمبت (شنبت) اوں شنبہ (شنبہ) کیوں ۽ روج ۽ بزانت ۽ دنت۔ دومی شمبت لاتیئی ۽ کیوں بزانت ۽ اتلگ کہ اشی بزانت پہ ”رژن“ ۽ زورگ بوتگ۔ بزانتہ پہ زال ۽ استال (کیوں) ۽ رژن ۽ زورگ بوتگ ۽ پہ شنبہ (شنبہ) ۽ روج ۽ کار مرز کنگ بوتگ۔

چہ ”شمبت“ ۽ بڑنہ ۽ بزانت ۽ زانگ ۽ پدنوں مارا چیزے گپ ۽ سر ۽ چار ۽ تپاس کنگ لوٹ ایت۔ بلوچی ۽ ”شنبہ“ چہ انوگیس پارسی ۽ ”شنبہ“ ۽ زورگ بوتگ یا اتان؟۔ دومی ”شمبت“ ۽ چو اے دگہ آریائی (ہندو ایرانی) زبانوں بلوچی ۽ کو نہیں گالے یا کہ اتاں۔ اگاں کو نہیں گالے گڑاچے وڑ ۽ پیم ۽ چہ شمبت ۽ بلوچی ۽ ”شنبہ“ بوتگ؟۔

پہ اے کار ۽ استا مارا ساری ۽ شمبت، شنبہ ۽ شنبہ ۽ آب (Alphabet) چارگ ۽ تپاسگی آنت ۽ ایشاں پد مارا ایشانی تواریک چارگی آنت۔

(1) اوستائی شمبت ۽ آب:- (ش، م، ب، ت)۔

(2) بلوچ شنبے ء آب (ش، م، ب، ے)۔

(3) پارسى شنبه ء آب (ش، ن، ب، ه)۔

اڱاں شنبت ء شنبے ء آباں بچاراں گُراہے گندگ بیت کہ بلوچی ء شنبت ء ایوک ء یک آبه کہ ”ت“ انت۔ اے گوں ”ے“ ء آب ء مٹ بوتگ۔ نون مارادر گیجگی انت کہ شنبت ء یکیں ”ت“ ء آب بلوچی ء چتور گوں ”ے“ ء آب ء بدل بوتگ۔ زنجیں جاہ ء ”ت“ ”ه“ ء تواراوں کش ایت۔ بلئے ادء ”ے“ ء بابت ء بلوچی ء، لہتیں گال (الفاظ) پہ درور پیش کنناں کہ آہائی گُدرء ”ت“ ء آب انت کہ گنگ ء وهدء چہ دپ ء توارینک اش چتور گوں ”ے“ بدل بنت۔ پہ درور ء اے گالاں بچاراں۔

(1) پت:۔ پت ء گال ء ”ت“ ء آب گنگ ء وهدء گوں ”ے“ ء توارینک ء

بدل بیت۔ چہ پت ء بدل ء ”پے“ گنگ بیت۔ پہ درور ء منی ”پے“ بزائکہ منی پت۔

(2) چت:۔ چت گال ء ”ت“ ء آب گنگ ء وهدء گوں ”ے“ ء توارینک ء

بدل بیت۔ چہ چت ء بدل ء ”پے“ گنگ بیت۔ پہ درور ء ”من چیزے پے“ بزائکہ من چیزے چت۔

(3) کیت:۔ کیت ء گال ء ”ت“ ء آب گنگ ء وهدء گوں ”ے“ ء آب ء

توارینک ء بدل بیت۔ چہ کیت ء بدل ء ”کے“ گنگ بیت۔ پہ درور ء ”چاکر انوں کے“۔ بزائکہ چاکر انوں کیت۔ بلئے بُندری گال۔ پت، چت ء کیت انت۔

ماں بلوچی ء اے ہما پیم ء گال آنت کہ اشانی توارینک چہ لکک ء دنٹانانی سرء گیش آنت۔ باز بری ہے رنگیں نیم بندگیس دڑوشمے ء چہ دپ ء درکا آنت ء ہما دیم گوش دارگ ء گشوک دوین نہ مارآنت کہ گشوک ء ہما گال ء گڈی آب نیم بندگی ء گشت۔ ہے توارینک ”شمبت“ ء ”ت“ ء آب بوتگ کہ گشگ ء دہدء ”ت“ ء آب گوں ”ے“ ء آب بدل بوتگ کہ بندر ء اے ”شمبت“ بوتگ۔ رند ء بازیں گشگ ء شمبت ء شمشے جوڑ بوتگ کہ بلوچی کوہنیں گالے ء ہے زانگ بیت کہ کوہنیں پارسی ء بلوچی اتلگ۔ شمبت ء ہمزہ ء ریشگ چہ لاتی زبانی ء انت۔ شمبت کہ اشی ء رندی توارینک ماں بلوچی ء شمشے بوتگ۔ اے نوکیں پارسی گالے نہ انت بلکہیں اشکانی (پارتی) زبان ء ”شنی با“ چہ ہمیشی ء انت کہ ساری ء اشانی بابت ء گپ بوت۔ دومی پارتی، پہلوی، پارسی ء بلوچی ہندو ایرانی (آریائی) زبانی شاہ (شاخ) لیگک بوتگاں۔ بزائکہ کوہنیں ایرانی زبانی سک باز گال یک آنت ء یکین بزانت ء دینت۔

بلئے اگاں پارسی ء ”شنبہ“ ء چارئے۔ گڑا ہے گندگ بیت کہ اے گوں اشکانی (پارتی) ء ”شنی با“ ء توارینک ء سک نزیک انت۔ دومی شمبت ء گال ء چارئے گڑا پارسی گشوک ”م“ ء آب ء جاہ ء ”ن“ ء آب کار ء کارمرزن آنت۔ پہ درور بلوچی ء ”تمبورگ“ ء گال پارسی ء ”طنبورہ“ انت۔ یا کہ ”دُمب“ گال انت کہ پارسی ء ”دُنْب“ انت، کمبر ء گال انت۔ پارسی ء کمبر انت ء کُمب ء گال پارسی گنبت انت۔ ہے وڑ ء اوں آباں بدل کن آنت کہ شمبت ء جاہ ء شمبت ء پہ شنبہ گش آنت۔ بلئے شنبت بندر ء شمبت انت کہ پارسی ”م“ ء جاہ ء ”ن“ ء آب ء زور آنت کہ ساری ء بیان کنگ بوت۔ پیشکا ادء چہ شنبت ء جاہ ء ما ”شنی با“ ء

بہ زوراں کہ جدائیں گالے کہ آئی ء آب چتور بدل بوٹگ انت۔ گڑاپہ درور ء اد ء شنی باء
شنبہ ء آباں نبشتہ کنناں۔

شنی با:۔ (ش، ن، ب، ا)۔

شنبہ :-۔ (ش، ن، ب، ہ)۔

چہ دویر گالانی آبابی چارگ ء ہمے گندگ بیت کہ پارسی ء ”شنی با“ ء ایوک ء ”می“ ء آب
دور داتگ ء الپ ”ا“ ء توارینک گوئڈ گپتگ۔ چہ ”ا“ ء توارینک ء بدل ء ”ہ“ ء توارینک
جوڑ بوٹگ۔ انوں چہ ”شنی با“ ء بدل ء ”شنبہ“ گتگ بوگ ء انت۔ اد ء ہمے گندگ بیت کہ
پارسی ء شنبہ چہ ”شنی با“ ء زورگ بوٹگ ء بلوچی ء شنبہ چہ ”شمت“ ء زورگ بوٹگ۔ اگاں
چہ پارسی زبانزانت ء گال بلدانی داتگیں دروراں بچارے گڑا ”شنی با“ ء ”شمت“ ء بزنہ چہ
لاتینی ء انت کہ رند ء آریائی (ایرانی) کو نہیں زبانوں وتی کتگ انت۔

اگاں ”آدینگ“ ء نام گال ء سر ء دگوش بدیاں کہ اشی بُن ریشگ چہ کجا انت؟۔ گڑاماں
سنسکرت ء اشی ء بزانت موکل (چھٹی) ء روج انت کہ اے گوں ابری ء ”شبات“ ء ہم
بزانت انت کہ شبات ء بزانت دم کنگ ء روج انت۔ بلئے چہ پٹ ء پول ء ہمے زانگ بوٹگ
کہ آدینگ ء گال کو نہیں پارسی (پارسی باستان) ء Ati.Ayanaka بوٹگ کہ اشی ء بزانت
یکجا ہے ء روگ ء مچ بوگ بوٹگ انت اے گوں اربی (عربی) ء ”جمہ“ ہم بزانت انت کہ جمہ ء
بزانت پہ ابابت (عبادت) ء یک نامینتگیس (پکائیں) جاہے ء مچ بوگ انت۔ اگاں آدینہ
(آدینگ) جمہ رندی رجانک کتگیں اربی گالے جوڑ بوت۔ گڑا سنسکرت ء آدینہ ء بزانت
کہ ابابت ء یات کنگ انت ء آدھیانہ ء بزانت ابابت، دوا (دھا) پکر کنگ انت۔ اے دوینانی

بزانت یک زانگ بنت۔ گندگ ءدومی شون داتگیس آوستاء ”آدیدانی“ گال ءریشگ چه آہا منشیانی (Achaemenid) دور ءپیداک انت کہ اشئ ءبزانت ”ابابت“ انت۔

” آہا منشیانی“ دور دوسد ء بیست سال ء بوتگ۔ بزانتک چه مہتر عیسیٰ ء پنج سد ء پنجاہ (550) سال پیش بندات بوتگ چه مہتر عیسیٰ ء سے سد ء سی (330B.C) سال ساری ہل انت۔“ (7)

ماں سنسکرت ء جمعہ روچکھ ”شگر وار“ انت۔ اشئ ء پدڑین بزانت ”شکر ء روچ“ انت۔

بوت کنت کہ مسلماناں یک جا گہے ء مچ (ہور) بوہگ ء روچ چه کوہنیں ”دینے“ ء زرتگ۔

پرچاکہ آدینہ ء دود (رسم) چه اسلام ء ساری انت ء ماں ایرانی مانوئی ء عیسا یانی سالدر اں مان بوتگ۔ ہے سالدرانی تپاسگ ء رد ء دم کنگ ء روچ چه آدینگ (آدینہ) ء بزانت ء یکجاہے ء ہور بوہگ ء ابابت ء واستاشر تر بزانت دنت۔ پرچاکہ مانوئی چه جمعہ ء بدل ء دوشمبے (دوشنبہ) ء روچ ء ہور (یکجاہ) بوتگ انت ء ہے روچ آہاں پہ وت ء پاکیں ء دم کنگ ء روچ گیکچین کنگ۔

اگاں اے دوینانی بزانت وت ماں وت ء چپ نہ انت۔ گڑ ابزانتک دم کنگ ء روچ ہا ابابت (عبادت) روچ انت۔ برحال سنسکرت ء گال آدیہانہ ء بزانت ابابت انت ء آدینہ دم کنگ ء بزانت ء دنت کہ دویں یکیں بزانت ء دی انت۔ بزانت پہ یکیں بزانت ء زورگ بوتگ انت {مہدی فطمی}۔“

انوں کہ چندے گال، سوب، شیکر، مولم، گنجی، جتی، سالم ء آدینگ کہ پہ بلوچی روچانی ناماں زورگ بوہگ ء انت۔ بچ زانگ نہ بنت کہ اے روچانی نام چه کجا آرگ بوتگ انت۔ نیکہ ایشاں رد ء بند (ترتیب) است انت۔ نیکہ ایشانی راجد پتری (تاریخ) سر شون است۔ چه آدینگ (آدینہ) ء ابید کہ ”جمعہ“ ء کوہنتریں نام بوتگ ء بلوچستان ء زرتکئی یازر باری ء

اے دگہ بازیں دمگاں پہ جمعہ ء جاہ ء زورگ بوتگ ء بوہگ ء انت کہ باز جاہاں جمعہ ء روج ء جمو (جمعہ) زورگ بوتگ۔

انوں پہ اے نوک جوڑ کتگیں بلوچی روچانی ناماں راجد پتری (تاریخ) سرشون (حوالہ) اے وہدی بچ گندگ بوہگ ء نہ انت ء دیم ء ہدا بزانت۔ اے نیکہ کوہنیں بلوچی لبز انک ء (شاہری ء کسہانی) توک ء گندگ بنت۔ نیکہ آریائی یا ایرانی کوہنیں راجانی روچانی توک ء است انت۔

البتہ ”گنجی“ ء نام گوں شنبہ ء روج ء ہمراہی ء پچگور ء دگ ء ”شنبہ گنجی“ گنگ بیت۔ بلئے چہ جست ء پُرس ء رد ء ہے آسردیم ء اتلگ کہ پیش ء زمانگ ء اے پہ ”شرک ء پالی“ گنگ بوتگ کہ شنبہ تاہ (طاق) انت۔ مردمانی دل ء شنبہ ء وشیں روچے نہ انت۔ بز انکہ شتمیں روچے۔ اگاں ہے شمی ء گپ ء لبز انکی ء شرک ء پالی روایت ء بچارے۔ گڑا ہے گندگ بیت کہ اشی ء شمی چہ ہما ”شنبہ ء شازدہ“ زورگ بوتگ۔ پیشکا شنبہ ء ہمراہی ء ”شنبہ گنجی“ گنگ بوتگ۔ چہ ہے دگ ء ابید سرجمیں بلوچستان (ایران، پاکستان، اوگانستان) ء گنجی گنگ نہ بیت۔ نیکہ ہے نوک جوڑ کتگیں روچانی ساری ء کار مرزکنگ ء رواج بوتگ۔

دومی ہے روچانی دیم ء تاریخ 7020 انت۔ اے تاریخ چہ کجا آرگ بوتگ؟۔ بچ زانگ نہ بیت انت۔ چوہے نوکیں روچانی ڈڑا اے وہدی اشی ء بچ منانگ دیگ نہ بوتگ۔ پرچاکہ عیسوی سالدر (تاریخ) کہ دنیا ء منگ بوتگ۔ مرچی 2020 عیسوی انت کہ چہ مہتر عیسیٰ ء بوتن ء بندات انت۔ ہے ڈول ء اسلامی سالدر (تاریخ) انت کہ مرچی 1441 ہجری انت کہ چہ دُریں نبی ء لڈ ء بوج (ہجرت) ء بندات کنگ بوتگ۔ بلئے 7020 گوں کجام راج ء سالدر ء ہمدپ انت؟۔

نوڪ شوز ڪنگڻين سال 7020ء ۽ هيءَ نوڪين روچاني ناماني شنگ ڪنگ ۽ بايد انت پوڪار، دپتر زانت، زبانت، راجدوست، علم دوست، راجي رهشون، لسز انڪي گل، اڪيڏمي ۽ راجي ادارباني اءِ ذمه واري بيت۔ تاں وهديڪه اءِ رنڪين بءِ منانڪين چيزاں مٿانڪ نه بيت۔ آاشاني شنگ ڪنگ وت ۽ راجه راجدپتري (تاريخي) ردياں به رڪين انت۔ تانڪه ات رنڪين چيزه نزانڪاري ياپه مند ۽ رپڪ زور زبان ۽ راجدپتر سر ۽ مٿنگ مه بنت۔ بلوچي ۽ ڪو نهين پٽنگ ۽ روچاني راجدپتري بستار (حيثيت) ۽ بزان انت۔

شوندات

1- اوستاء روچانی نام چہ شنگ بوتگلیں ”ویڈیو کلیپے“ ء زرتگ آنت۔

(Old Persian language. The cuneiform)

2- <http://n.wiki pdia.org/w/indx.php?>

3- ہاشمی، سید ظہور شاہ، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ)، سید ہاشمی اکیڈمی، لیاری، 1986، تاکدیم، 55۔

5- peezvakeiran.com (من اے نبشتانک ء گیشتری بہر چہ ہے سائیٹ ء زرتگ ء سرجم کتگ)۔

6- Parthian (empire).Ancient.History Encyclopedia۔

7- Achaemenid Empir.Wikipedia۔

8- بلوچی ء استالانی نام من ء چہ مردماں ہے پیم ء رتگ آنت۔ بلئے پہ دلجم ء پکائی گشت نکناں کہ مشتری ء عطارد ء نام راست آنت۔ چہ شماشانی راست ء تچکیں ناماں لوٹاں۔

علامت نگاریء ازم

ڈاکٹر رؤف راز¹

Abstract: *Symbol is deprive from Greece word symboline which is combination of two words sym and Bolon. The original meaning of symbol or symboline is two pieces of something. Initially it was used as sign of a contract. Later on symbol was used in literature. Symbolic moment originated in France in late 19th century, Spread to painting and theatre and gradually influenced the European and American literature of the 20th century.*

Sign and symbol are two same type of word but symbol has no fixed meaning however sign has. For example "V" is a sign always refers to victory. Symbol has different types.

¹: اسٹنٹ پروفیسر عطاشاد ڈگری کالج تربت

Symbolic artists sought to express individual emotional experience through the subtle and suggestive use of highly symbolized language.

لبز Symbol یونانی زبان ء لبزے۔ ایٹی ء بزہ یونانی انت۔ Symbol دو لبزے جو شت انت بزاں Sym ء Bolon ء جی جوڑ بوتگ، پوریں لبزے مانا بوت۔ یک بچی ء چگل دا تگیں۔ یونانی زبان ء ایٹی ء کارمرزی چوش بوتگ کہ دو ٹولی آں یک چیزے کرزے، دارے پروشتگ ء دو کپ کنگ ء ہمے دوئیں کپ ٹولیا نیام ء قولبندیانی نشانی زانگ بوتگ۔ اے سیم ء سمبل ء مطلب ہمے بوت چیزے ء کپ یا چند کہ دومی چند ء گوں ہوار کنگ بہ بیت گڈا آئی ء اصلی بزانت ء دیما بیاریت کہ آئی پجاری نشان انت۔ (سہیل: 2005. 113)

چریشی ء جی زانگ بوت کہ بندات ء علامت "نشان" ء بزانت ء کارمرز بوتگ۔ علامت، نشان ء چہ مسترین چیزایت۔ اگن علامت یک حاصیں نشانے ء کارمرز بہ بیت گڈا وتی بستار ء دور دنت۔ مثال ء ہبر ء کپودر امن ء نشانی انت، صلیب حضرت عیسیٰ ء جہگیری ء کنت علامت ء نشان ء نیام ء ژونگ اے وڈ فرق کنت۔

نشان اصل چیزے بدل یا جہگیری انت، وھدے کہ علامت ء بزانت شاہیگان انت۔ اے یک انچیں نفسی جاورے ء گوں بیاں کنگ بیت کہ چدوگیش گشینگ بوت نہ کنت (Jung: 1956. 124)

ماگشت کنناں کہ نشان یک چیزے ء نیمگ ء اشارہ یے وھدے علامت ء دامن
پراہ تر ء شاھیاگان ترانت۔

ڈاکٹر وزیر آغا علامت ء چوش گشنت۔

"فرض کیجئے رات اندھیری ہے اور آپ بجلی کے ایک کھمبے کی طرف رواں دواں ہیں۔ ایسی صورت میں آپ کا سایہ آپ کے پیچھے پیچھے آئیگا اور جیسے جیسے آپ روشنی کے قریب آئیں گے سایہ چھوٹا ہوتا چلا جائے گا تا آنکہ جب آپ کھمبے کے بلب کے نیچے آکھڑے ہوں گے تو سایہ آپ کے قدموں میں سمٹ کر غائب ہو جائے گا، مگر اس کے بعد جب کھمبے کو پیچھے چھوڑ کر آگے بڑھیں گے تو سایہ آپ کے قدموں کے نیچے سے برآمد ہو کر آپ کے آگے آگے چلنے لگے گا اور لمحہ بہ لمحہ طویل تر ہوتا چلا جائیگا تا آنکہ افق کو چھونے لگے گا یہی حال علامت کا ہے، جب معنی آپ کے پیچھے آئے یعنی آپ کا تابع مہمل ہو تو یہ علامت نہیں۔ جب یہ آپ کے قدموں تلے آکر غائب ہو جائے تو علامت بننا تو درکنار وہ اپنے وجود سے بھی ہاتھ دھو بیٹھے گا، مگر جب معنی تخلیق میں سے پھوٹ کر لمحہ بہ لمحہ اپنے دائرہ کار کو بڑھانے لگے اور امکانات میں ڈھلتا چلا جائے تو ہم کہیں گے کہ اب معنی کی صورت علامتی ہو گئی ہے۔" (آغا: 1986.142)

چرے سرشون ء جی ہمے پدر بوت کہ علامت وتی یک مکرم کتگیں مانا یے ء کار
مرزنہ بیت بلکن علامت شاھگان بیت مانا کہ مکرم بہ بیت گڈ انشان Sign بیت۔ چوش کہ
پہ سوب مندی ء ہاتر ء V ء نشان کار مرز بیت۔ پہ امن ء واستہ کیودر ء نشانی کار مرز بیت ہمے
ھساب ء داس ء ہتھوڑی اشتر کی نظام ء ترانگ ء پرین انت۔

فرائیڈے ردء چیدگ اصل ء جنسی آنت جنسی لوٹ ء ضلورت انت آتری وابانی دنیا بہ بنت
یا کہ اساطیر ء ازم بہ بنت۔ غار، کنڈ ء بیٹ بوتل جنینی اعضا ہانی جہگیری ء کن انت۔
فرائیڈے نقطہ ء نظر، واب ء لیکہ ء سرء انت، کہ ایشی ء ردء واب گندو کیں بازیں چیز، مرگ
ء مدگ، ابرم ء ندرگ ء ایدگہ بنی آدم ء جند ء سماء جہگیری ء کن انت یہ درور ء واب ء مار ء
گندگ، جنسی زاویے ء جہگیری ء کنت، فرائیڈے "مطمع نظر" وابانی ریس ء پریس یا ایشانی مانا
ء بزانتاں زانگ پریشان حالیں نادرہ ء ناجوڑانی جیڑھاں (Complexes) دور کنگ انت
بلے وھدے کہ آئی وڈوڈیں وابانی همراھی ء خاصیں مارشت، جاوے ء واھگاں یک جاہ کت ء
چراہاں چہی آسرے ء کشک بناکت گڈا آئی ء اصل ء واباناں چیدگی بزانت ء چہی گیش
"نشان" ء حد ء آرگ ء جہدکت انچوش کہ ہر کس سر پد انت کہ "چیدگ Anra" ء وڈ
ء ساپ ء پد رنہ انت بلکہ تہار ء کور دیم انت کہ چاروک ء روشن نگاھی ء ردء پراہ روان ء تنک
بوان کنت فرائیڈے چیدگ ء لیکہ بندر ء Associationistic Theory ء سر
ء انت۔" (قرزلباش: 341.2000)

"وہ (فرائیڈے) بھی صرف ارتسامات کا متلاشی رہتا ہے البتہ اس کے جنسی محدب شیشوں نے
کچھ تہیں ضرور تلاش کیں جن کی توجیہ وہ ارتفاع Sublimation اور
انتناع Repression وغیرہ کے ذریعہ کرتا رہا۔ اس تلاش میں اس نے غیر ارادی طور پر
علامت کے بعد Dimension کو اہمیت دی جو زمانی Temporal ہے یعنی بعد زمانی کے
کسی نقطہ پر کوئی شے کسی دوسری شے سے مرتسم ہو جاتی ہے پھر وہ ہمیشہ ہمیشہ کے لئے اس
کی علامت بن جاتی ہے اس کے تمام علائم صرف اسی ایک خط پر سفر کرتے ہیں۔" (فرید:

ادافر ایڈنگسنگ ہمیش انت کہ یک چیزے ۛ ہاترے کہ علامت کار مرز بہ بیت ۛ آھر وھد ہمیشی ۛ ہاترے بہ بیت گڈ علامت ۛ حد ۛ ایلاا بگی در کیت ۛ نشان جوڑ بیت۔ چیدگ اٹل نہ بیت صہبا و حید ۛ چیدگ سازی ۛ رد ۛ گپ اول ارزشت دارانت، آشیت کہ؛

جب لفظ کونے جہاں معنی میں آراستہ کیا جاتا ہے تو علامت وجود میں آتی ہے اور اس اعتبار سے اس کی حیثیت مستقل بالذات ہوتی ہے علامت در حقیقت کسی مفہوم یا قدر یا کسی خارجی نشان کی نمائندہ ہوتی ہے اور یہ مفہوم یا قدر انسلاکات کی مدد سے تخیل کو ہمیز لگاتی ہے یا کوئی احساس پیدا کرتی ہے۔ علامت کی اہمیت اس قدر ہے کہ کوئی معاشرہ شاہد ہی اس کے بغیر اپنا اجتماعی وجود برقرار رکھنے میں کامیاب ہو سکے۔ قدیم سوسائٹیوں میں علامت اور اس شے کے درمیان جس کی وہ علامت ہے۔ مطابقت اس قدر مکمل ہوتی ہے کہ علامت ٹوٹم کی شکل اختیار کر لیتی ہے اور معاشرتی یک جہتی یا سماجی روح کا معرضی اظہار قرار دی جاتی ہے۔ یہ ٹوٹم خواہ اس کی شکل عقاب کی سی ہو یا نیل یا سانپ کی بہر صورت معاشرہ ہی ہوتا ہے اور اس طرح سماج کی غیر مرئی شبیہ اور اس کے اتحاد کی نمائندگی کرتا ہے گویا علامت بیک وقت ارکان معاشرہ کی دل چسپیوں کا نقطہ ۛ ارتکاز، ذریعہ ۛ ابلاغ اور باہمی مفاہمت کی مشترکہ اساس ہے۔۔۔ مذہب اساطیر کر اور اسی طرح ثقافتی ہستیوں میں علامت کی مخصوص اہمیت کا بھی اندازہ لگایا جاسکتا ہے۔ مذہبی رسومات علامتوں ہی کے حصار میں مقید ہوتی ہیں اور چونکہ ان کی معنویت کا دار و مدار اکتسابی انسلاکات Acquired Association پر ہوتا ہے، اس لئے ان علامتوں کی بلحاظ زمانہ اور ماحول مختلف طریقے سے تاویل و نظویل کی جاسکتی ہے۔ رسومات اور علامتیں کسی اجتماعی ضابطے کی تقویت اور استحکام کا باعث ہوتی ہیں۔ بیشتر علامتیں صرف ضابطہ کردار کی نمائندگی کرتی ہیں اور فرد

سے مکمل اور جامع وفاداری کی متقاضی ہوتی ہیں۔ ہر علامت کی کچھ معلومہ اور معروف توسیعات دائرے کے بیرونی حلقے Outer Orb اور نامعلومہ توسیعات Inner Orb کیاندرونی حلقے اور بیرونی حلقے پر مشتمل اس دائرے کو ہم دائرہ منسوبات Circle of Attributes سے موسوم کر سکتے ہیں۔ اس دائرے سے معلومہ توسیعات ایک طرح سے ایٹم کے نیوٹران ذروں کی طرح ہیں اور اس لحاظ سے غیر جانب دار ہوتی ہیں کیونکہ یہ توسیعات، علامت سے قدر متواتر مفہوم کو واضح کرتی ہیں۔ اس کے برعکس نہ معلومہ توسیعات، ایٹم کے پروٹون ذروں کی طرح ہیں۔" (وحید: 45.1969)

گورے سر شون ء چچی ء اے گپ دیما اتک کہ لبز اگس دگہ نوکیں بزانتے ء کارمرز کنگ بہ بیت گڈ اچیدگ جوڑ بیت۔ چیدگ ء تہرا اوں است انت۔

"چیدگ دووڈ ء بنت یکے ہما کہ پراہ ء شاہیگان انت اے آفاقی تہرے ء چیدگے ء اشانی گیشتر بزانت زانگ ء پدر انت اے رنگیں چیدگ کو ہنیں دیجھ، جن ء پریانی کسہاں، اساطیر ء دستا تیر ء دگہ پاک ایں کتابانی تہرا ست انت۔ آزمانکار اے چیدگانی کشینگ ء انسلاکات آنی مک ء انجیں فضایے الہی ء جوڑ کنت کہ چراہاں چچی بن گپ یا ہماھیال ء گیش ء گیوار بیت۔۔۔۔۔ بلے چرے تہر ء ابید و ہدے کہ آزمانکار کشینگیں بزانت یا Fram of Regerence ء چچی جتا دگہ بزانتے ء چیدگ ء کارمرز بکنت ء دیما بیاریت گڈا اے چیدگ ء بستار تجریدی یاما نگیشگی بیت" (وحید: 46.1969)

مشاق قمر چیدگ ء تہرانی بابت ء نبشتہ کنت:

"علا متیں چار اقسام کی ہوتی ہیں۔۔۔۔۔ اول تاریخی یا دیومالائی جنہیں Archetypes یا نقوش اولین کہا جاسکتا ہے۔ دوم سماجی اور معاشرتی، ان کا تعلق ہمارے رسم و رواج خصوصاً

رسومات کے توہماتی پہلو سے ہوتا ہے۔ ان کی نوعیت بھی قدرے کم پیمانے تدوین کرتی ہیں۔ اور محدود سطح پر Archetypes ہی ہوتی ہے علامتوں کی تیسری قسم کو آفاقی کہا جاسکتا ہے مثلاً چڑیلوں کی چچھاٹ، اکیلا تنہا درخت، ہر اور سوکھا شجر، سورج کا طلوع و غروب، گرما کی تمازت، بہار کی غمگینی وغیرہ۔ چہارم شخصی علامتیں، ایسی علامتوں کا تعلق فرد کے شخصی لاشعور Personal Unconscious سے ہوتا ہے۔ شخصی علامتوں کے علاوہ آفاقی، تاریخی اور دیومالائی علامتوں میں بھی کچھ شخصی رنگ آمیزی (Shades) ہوتی ہے۔" (قمر: 1970: 91)

علامت یا چیدگ ء سرء تران ء پداے گپ دیما تک کہ:

۱۔ علامت یا چیدگ ء نشان دودگہ دگہ چیز انت

۲۔ چیدگ سماہی (شعوری) نہ بیت۔

۳۔ اگن علامتے بار بار کار مرزبہ بیت آ علامت ء حد ء ایلاچی در کیت ء آ نشان جوڑ بیت

۴۔ چیدگ پراہ تر ء شاہیگان تر بیت وھدیکہ نشان ء دامن تنگ بیت۔

۵۔ اگن لبزنو کیں بزانتے ء کار مرزبہ بیت علامت جوڑ بیت

چیدگ سازی ء باقاعدہ بندات چہ روبرکت ء ء حاصل چہ فرانس

ء بوتگ۔ لبزانک ء ابید عکس کشی ء تامر کاری ء اول اثر دور دنت۔ کم ء اے جنزنہ ایوکہ

فرانس ء اثر مند کنت بلکن یورپ ء امریکہ ء ہوار تیوگیں دنیا ء سان دنت۔ بود لیر سمبالک

جنزنہ بگج کار زانگ بیت۔

"سمبالک کی تحریک کا آغاز داصل بود لیر کی تحریروں سے ہو گیا تھا بود لیر نے فطرت کو دیگر حقیقت کے سمبل کے کے روپ میں دیکھا تھا جس کا اثر سمبالٹ شعر اپر بڑا گہرا پڑا ہے یہ تحریک انیسویں صدی میں فرانس میں شروع ہوئی۔" (دیواند سر: 22.2005)

شہزاد منظر فرانس ء علامت نگاری جنزء بابت ء نبشتہ کنت;

"انیسویں صدی کے فرانسى ادب میں علامت پسندی کی تحریک (1870-1895) کو دراصل نیچرل ازم کی خشک غیر دلچسپ اور Photographic Exactner کے خلاف شدید رد عمل بھی کہا جاسکتا ہے۔ نیچرل ازم کے تحت تمام باتیں ٹھوس صاف اور واضح انداز میں کہی جاتی تھیں لیکن علامت پسندوں کا مقصد شعر و ادب میں جذباتیت اور تفصیلات سے احتراز کرنا اور مافی الضمیر کو مختصر الفاظ میں اشارتاً ادا کرنا تھا۔" (شہزاد: 197.2005)

اے گپ دگوش گورکنگ لوٹیت کہ فرانس ء چیدگی جنزء چى پیشتر 1850ء امریکہ ء نبشتہ کار ہرن میل ویل ء "موبی ڈک" نبشتہ کت اے ناول کہسى لبرٹانک ء اولی چیدگی گدارانت۔

آسر: سمبل یونانی زبانے لبرزے بندات ء قول بند ء ہاترا کار مرز بوتگ۔ قول بندی ء ہاترا یک چیزے دو ونڈکتگ ہر ٹولی ء یک ونڈے زرتگ ہے ٹولیانی نیام ء قول بندی ء نشان بوتگ۔

علامت ء نشان دو جتا ئیں چیز انت نشان sign مدام یکیں معنا ء مطلب ء کار مرز بیت۔ علامت وتی مکرم کتگیں معنا ء کار مرز نہ بیت، اگال علامت بار بار کار مرز بہ بیت نشان جوڑ بیت۔ انچوش کہ کپو در امن ء نشانی انت۔ نشان سماہی انت ء علامت بے سماہی انت ء شاہیگان تر

شون دات

1. سہیل احمد خان، ڈاکٹر، (2005)، علامتوں کے سرچشمے، ہوار، علامت کے مباحث، ردء بند اشتیاق احمد، بیت الحکمت، لاہور

2. C.G Jung, (1956) symbol of transformation London Routiedge and kegan ltd,

3. وزیر آغا، ڈاکٹر، (1986) دائرے اور لکیریں، مکتبہ فکر و خیال، لاہور

4. سلیم آغا قزلباش، ڈاکٹر، (2000) جدید اردو افسانے کے رجحانات، انجمن ترقی اردو

پاکستان کراچی

5. ابن فرید، علامت کا تصور زمانی و مکانی، ہوار، علامت کے مباحث، بیت الحکمت،

لاہور

6. صہبا وحید، نی تنلیٹ، نیا نظریہ، ، اوراق افسانہ نمبر، دسمبر 1969 تا جنوری

1970، لاہور

7. ہمیش

8. قمر مشتاق، (1970)، پاکستان کا بہترین ادب، ، سرگودھا اکیڈمی، مکتبہ اردو زبان،

سرگودھا

9. دیوندراسر، (2005) شیلیات اور سمبالٹ تحریک، ہوار، علامت کے مباحث، بیت

الحکمت، لاہور

10. شہزاد منظر، (2005) افسانے میں رمز و علامت کا استعمال، (ہوار) علامت کے

مباحث،

منیر احمد بادینی، ناولانی مہری، بنگلپ

1- گلاب مرزا¹

2- طارق رحیم²

3- ناصر علی³

Abstract:

This study centers around Muneer Ahmed Bahdni's literary works, he is recognized as a romantic novelist. Some of his masterpiece novels depict love and pleasure. Muneer Ahmad Badini narrates love in different ways; like, sensual love, spiritual love and love about self. The qualitative technique is used to analyse the love of characters in his selected novels. This paper highlights sensual love of characters in different ways in selected novels, Such as, Bahsht o Duza, Banoor, Mark e jawaran Meher, Shap e Cham and Shah Kaden Shari.

-
- 1: بیچنگ فیوا انسٹیٹوٹ آف بلوچی لیٹریچر اینڈ کلچر یونیورسٹی آف تربت
 - 2: اسٹنٹ پروفیسر انسٹیٹوٹ آف بلوچی لیٹریچر اینڈ کلچر یونیورسٹی آف تربت
 - 3: بیچنگ فیوا انسٹیٹوٹ آف بلوچی لیٹریچر اینڈ کلچر یونیورسٹی آف تربت

The research carried out that Muneer Ahmad Badini is the first who portrays the sensual love in Balochi fiction.

لبز انکی ہر تہرے ء تہا بنگپ جو انیں کر دے پیش داریت۔ بنگپ ساچشت ء ساچگ ء مقصد ء پد رکت ء ساچشتکار ء ہیال ء لیکہ یا آئی ء نہ بوکیں جیڑھے درا کنت۔ انچش گدار ء بنشتہ کار ء اوں لوٹ بیت کہ آوتی ساچشت ء گوں نوکیں ء جتائیں بنگپے ء دیم ء بیاریت۔ بنشتہ کار بنگپ ء وتی زند ء و نیل ء جیڑاں ء ابید چا گرد ء دنیا ء رنج ء گم، زلم ء زور اکی، ترس ء بیم ء سوب مندی ء بے سوبی، وشئی ء گل، مہر ء دوستی، یکجائی ء تپاکی، ء دگہ بازیں مارشت اوں ہوار گیجیت۔

بنگپ کجام رنگیں بہ بیت چوناہا ساچشت کار سر حال ء بن گپ ء مدام چہ وتی چپ ء چا گرد ء چہ وتی کر ء گوراں زوریت ہما کہ ساچشت کار ء اپیل بکن انت ء ہما کہ آوانی سرا ناول ء ماڑی ء بنگپ بہ بیت۔ ناول ء جوڈشت ء دیمروئی مزینیں سر حال ء بن گپے ء لوٹ ء کنت انچیں سر حالے کہ آئی ء تہا زند ء جہان ء ہاسیں تکے سرجم ء گندگ بیت۔ (بلوچ، 2016) ء بنشتہ کار مدام یک بنگپے زوریت ء وتی ناول ء دیم ء بارت۔ ہے بنگپانی تہا کیے مہر انت کہ ہر انسان ء بنگی لوٹ ء ہر کس لوٹیت آئی ء مہر بہ رسیت۔ ہے مہر ء نہ رسگ ء سبب ء دنیا ء بازیں جیڑھ ودی بوتگ ء بوہان انت۔ مہر چوں آپ ء ورگ ء بیم ء بنگی لوٹے زانگ بیت۔ آمہر مات ء چک، پت ء چک، سیاد ء وارث، ء دوست دار ء مہر درستانی اندر ء جوش ء جذبات بیت بس مہر ء تب بدل بیت۔ مہر یک انچیں بنگپے کہ سرجمیں کا زماس ء بنشتہ کارانی ساچشتانی اندر ء گندگ ء کیت چوش کہ خلیل جبران وتی ساچشت یے ء تہا مہر ء اے رنگ ء پیش داریت۔

Beauty reveals herself to us as she sits on
the throne of glory; but we approach her
in the mane of Lust, snatch off her crown
of purity, and pollute her garment with
our evil-doing. (Sheban, 1966)

چو ہانا خلیل جبران وتی دوستدار ء زیبائی ء بیان کنگ ء انت بلے ہے زیبائی ء تہا
آئی ء مہر ء کساس گندگ بیت۔ ہر کسی مہر کنگ ء تب ء ڈول، وتی رنگ ء انت۔ چوش کہ مہر
ء بازیں رنگ ء داب بنت بلے اے پولکاری ء تہا مینرا احمد بادینی ء ناولانی تہا sexual love
سراتران بیت۔

اگاں مانیر احمد بادینی ناولانی تہا مہر ء بچاراں تہ آئی ء ناولانی تہا sexual love
بازیں دروشم گندگ ء کیت کہ ایج ایشی ء بلوچی لبز انک ء اندر ء مہر ء بنگپ پراہ ء شاہیر گانی ء
نیمگ ء روت۔ آئی ء ناول "بہشت ء دوزخہ" ء تہا رامین وتی لوگی ماہناز ء sexual love
نہ کنت گڈا ماہناز ء جذبگ اے کساس ء بنت۔

”ماہ ناز ترا باور نہ یات کہ من ترا انکس مہر کناں اول

“---

”ماہ ناز تو منی مہرانی سر ء باور نہ کن ء! چے تو وت ء را منی

جنین ء من ء وتی مرد حیال نہ کن ء؟“

” من ترا سوچیں! ترا بن دیکیں! منی ماس ء پس ء منی حق

بگرات کہ من ء تئی جنین کرتگ! ایچ تئی مردم بوگ

ء شتر ترائنت کہ من آروسی مہ بتیں اول۔۔۔۔۔ چے اے مہر
 ء اے دوستی یے لوجنک ء ء؟ تو نہ کہ مہر زان ء ء ء نیکہ تئی
 دل ء مہر وانیں دلے؟ تو یک سنگیں دلے دارے۔۔۔۔۔ من
 پہ وتی کسمت ء وتی بہت ء طالع ء ہاتر ء گرہگ ء اول کہ من
 ء چے حقے گپنگ ات کہ من تئی جنین بباں! منی ماس ء منی
 پس ء منی حق بگرات کہ پہ وتی نام ء پہ وتی وشیاں آ من ء یک
 شازادگے ء جنیں کر تگ!“ (بادینی، 2013)

جن ء مستریں حق مہر انت بزائ آئی ء مرد ء مہر۔ اگاں یک جنین ء آئی ء مرد ء
 مہر مہر سیت آئی ء اندر ء چونیں آسے روک بیت۔ اے منیر احمد بادی نی ء چونیں رنگ
 ء دیما آروتگ کہ جن چہ مرد ء کمزوری ء چوں سوچگ ء انت۔ ماہ ناز اے گدار ء اندر وتی
 مرد ء مہر ء زبہر انت۔ پمشکہ آوتی sex ء سرجم کنگ ء ہاتر ء ڈاکٹر دیدگ نامیں مرد ء گورا
 روت کہ آئی ء اندر ء روکیں آس بہ مریت۔

ہے مردی کمزوری ء جنین بے مہری ء آماج آئی ء گدار بانور ء توکا گندگ ء کیت اود ء بانور
 بیار انت ء آئی ء مردم ہے سرپد بنت آئی ء جنے ء گپنگ بلے مستریں کمزوری آئی ء
 مرد نیگ انت۔ بزائ آئی ء مردی مہر ء نہ رسگ ء سبب ء آئی ء لاشعور آئی ء توک ء مردم
 ء کوکار ء چہ پیال پرمانیت ء آئی ء درشان ء کنت۔ بانور ء مردماں بانور آورتگ زیارتے سرا
 بلے ہمد ایک نبشتہ کارے وتی گلکدر ء دیگ ء اتلگ ء بانور ء مرد ہے نبشتہ کارے گیاں اش
 کنت تاں آئی ء مجبور کنت کہ بانور ء دم بہ کنت۔ بلے نبشتہ کارے بانور ء میان ء بانور ء
 مرد ء بابت ء چے گپ بیت دلگوش کرزیت۔

”تو تئی نا جوڈی ء باروا بچ نہ گشت؟“

”تو چے ایشنگ لوٹے؟“ آ من ء جست کرت ء ماہ ء چاران

بوت ء من گشت:

”من تئی نا جوڈی، تئی مرد، تئی سیر ء آروس ء بلکنا تئی

درائیں وجود ء باروا جست کنگ لوٹاں کہ تو برے

جاو ء پرچے رستگ ء سر بوتگ؟“

”من وت نہ زاناں؟“

”ترا چیزے پریشان کنناں انت؟“

”نہ زاناں“

”گڈا کسے چون بزانت کہ تئی نا جوڈی چے انت؟“

”منی نا جوڈی ء کس نہ زانت۔۔۔۔ ء منی مرد بچ نہ

زانت، پمشا من لوٹاں کہ تو منی نا جوڈی ء براں“ آگوں یک

تھکمیں رنگ ء ءوتی دل ء حالاں دیاں بوت چشکہ آئی

دلہڈی منی سر ء برجا بو آن ات۔ من وش بو آن جست

کرت

”تئی مرد پر تو پریشان انت“

”آپمن پریشان نہ انت، پہ وت پریشان انت“

”چون؟“

”آچہ وتی بدن ء ترسیت ء حرز کنت

”من پوہ نہ بوتن“ من گشت ء آمن ء چشمک سر پد کنناں

گشت

” ہمیش کہ منی مرد بزہگ ء لاچار انت، آزا خبر نیست کہ

یک جنین ئے ء بدن ء چے واہگ ء ہوپار بنت؟ آچ نہ

زانت۔۔۔۔۔ بلکنا آ ہم ماہ، استال ء گوات ء ساگانی گواچنی ء

زدگ انت؟“ (بادینی، بانور، 2012)

چہ بازیں جست ء پرس ء رند نبشتہ کار ء زانت بانور ء sexuall مہر ء نہ
رسگ ء سبب ء آئی ء ناجوڈ ء نادرہ کرتگ۔ آبانور ء جنینی واہگاں سرجم کنت ء بانور دراہ ء
جوڈ بیت۔ اے ڈولیں بنگپ بلوچی لبز انک ء فکش ء سپر ء تہا اولی رند ء منیر احمد بادینی ء گورا
گندگ ء اتلگ انت۔ بلوچ چاگرد ء تہا بازیں جنین ہے داہیں جیڑھانی دیمپان انت بلے آ
وتی ناعلاجی ء جہل ہیالی ء آماج انت۔ پرچا کہ بلوچ ء چاگرد ء جنین ء حاترا اے رنگیں واہگانی
درا نگازی عیسیٰ زانگ بیت۔ پشکہ ناول ء تہا بانور وتی واہگاں وتی مات ء پت یا چاگرد ء سماج ء
دیم ء درا نگاز کرت نہ کنت۔ بلے آئی ء کہ واہگانی درا نگازی ء کسانیں موہے رسیت داں ہیج
چک ء پد نہ بیت۔ منیر احمد بادینی بلوچ ء نفسیات ء پوہ ء سر پد انت پشکہ آئی ء بانور ء نفسیاتی
جیڑھ جن ء دیکھ ء بلاھی نیمگ ء برتگ۔ مئے چاگرد ء اندر ء اگاں یک جنکے ء یا جنین ء اندر ء
آس جمبول بیت تاں آئی ء لاشعور آئی ء وڑ وڑیں جیڑاں گوں دوچار کنت۔ بلے مئے قوم ء
چاگرد بس یک super natural power پوہ بیت گشت جن ء کپنگ تاں بلوچ آئی ء
بند ء تاویز کنت بلے منیر احمد بادینی ء اے نفسیاتی ء جنسی رنگ ء برتگ۔ منیر احمد
بادینی ء "بانور" ناول ء توکا یک نفساتی جیڑھے پیش داشتگ۔

منیر احمد بادینی ء اے ناول ء تہنا مہر نہ تہا بلوچ چا گرد ء بازیں جنینے گنوگ ء ابدالی پیش داریت بلکلیں اے تیں مہر پیسرا بلوچی لبزانک ء کہسی لبزانک ء نہ بوتگ۔ سید ہاشمی ء نازک ء بگرداں غنی پرواز "ماہ ء سر ء روج ء چیر ء بیا۔ کس ء اے داب ء نبشتہ نہ کرتگ۔ بزاں منیر احمد بادینی ء چا گرد ء تہا چر ائے گوں انت ء تہاری ہما چیریں جیڑاں شوہاز کنت کہ لس مردمانی چماں اندیم انت۔

منیر احمد بادینی ء وتی ناولانی تہا sexual love ہر و ہد ء نوکیں نفسیاتی جیڑھے یا کہ دگہ رنگے ء پیش داشتگ۔ آہ تہنا مرد ء جنینی مہر ء تجربگ کرتگ بلکن آئی ء گور امہر ء ہزار رنگ گندگ ء کیت۔ اے مہری ناولانی وانگ ء وانوک ء سماء گوں انچو ناول ء ہوار بیت آیکے داب ء ناول ء سر جم کنت۔ بزاں ناول ء وحدت تاثر سک بازنت۔

آئی ء مہر ء نوکتریں رنگے "مرک ء جاوراں مہر" ء توکانوکیں تجربگے ء گوں دیم ء آورتگ۔ اے ناول ء مستریں کارست حمیدہ انت کہ آئی ء اند ء مردینی واہگ چست بیت ء وت ء مردینے ہیال کنت ء وتی مرد ء برات زتک ء "ع" گوں مہر کنت۔ آئی ء مہر ء جوش ء جوزہ ء چے انچو سما بیت کہ حمیدہ پک ء دل گواچنی مردینے۔ دنیا بازیں نبشتہ کاراں اے بنگپ وتی ساچشانی بہر جوڈ کرتگ انت۔

” ۵۳۸۱ ء میں گانے نے اس قسم کی ایک عجیب غریب دلچسپ حکایت مادیوزیل دی ماپلین کے نام سے لکھی۔ اس میں ہیر وئن مردانہ لباس پہن کر زندگی بسر کرتی ہے۔ کبھی عورتوں کو پٹہ بازی سکھاتی ہے۔ اور کبھی کسی تھیٹر میں مغنیہ بن جاتی ہے۔

کچھ عرصہ ہوا کہ فرانس کے مشہور اور ہر دلچیز افسانہ نگار
 موسیو آلے بیلونے ایک دلچسپ ناول موسوم بہ ماویو ذیل
 جراوختہ شائع کیا جس سے عوام کو بہت دلچسپی پیدا ہوئی۔
 اس قصہ کا خلاصہ یہ ہے کہ ایک شخص نے شادی کی تھی۔ مگر
 اس کی بیوی پاس نہیں آنے دیتی تھی۔ کیونکہ وہ اپنی سہیلیوں
 سے بہت مالوف تھی۔ الفرض اسی قسم کے بہت سے
 ڈرامے، بہت سے ناول اور بہت سی نظمیں ہیں۔ جن میں
 مختلف معنیوں نے عورتوں کے اس شوق کا ذکر کیا ہے“
 (اشرف)

منیر احمد بادی نے "مرک جاواں مہر"ء کارست اوں ہے ڈول انت۔
 'ع' نہ زانت کہ چے بگوشت ء چے ملو کشیت چیا کہ نوں آ
 کھندگ اوشتاتہ تاں ء آ ابکہ بوتہ گت ء نہ زانگات کہ چے
 پسو بداں بلے پدالچ آئی دپ ء دراحت:
 "تھرو!"

"ترا انگت ء باور نہ یات؟"

"نہ"

"پرچے"

"تو منی پیا جنین آدم ءے جنین آدمانی وت چہ وتی سیر

بوت نہ کنت"

”من زانیں بلے منی دل لوٹت گڈ اتراچے ایراد؟“
 ’ع‘ نہ زانت کہ چے بگوئیمشت چپ بوت ء پداچہ وتی چمانی
 کنڈ ء حمیدہ ء چاران بوت ء سر ء جال کرت ء بچکنڈگ بوت تو
 حمیدہ گوشت!

” من ء تنی ہمے سر جالی دوست انت من ء تنی ہمے ادا
 دوست انت“

پدا آ ’ع‘ ء وتی بگل ء کرت۔ ” اپیشی تو گوں من بوسپ پادا“
 آہر دووہتال حمیدہ آراوتی بگل ء کرت ء آرا دردت دات ء
 دیان بوت ء گونشان ’ع‘ تو دل جم بہو تو منی کسالا بمرین
 جنین ء من تنی مرد۔۔۔۔ (بادینی، مرک ء جاوران مہر

(2011)

منیر احمد بادینی ء sex lesbian اولی رند ء بلوچی گدارانی براہ جوڈ کرتگ۔ ایسی ء
 متلب اش نہ انت نیشکتکار ء اے تخر بگ پوک ء بے سوب انت یا کہ اے وڈیں بنگپ مئے
 چاگرد ء چے دور انت۔ اناں! بلکن مئے اے چاگرد ء ہزاراں راز پونیکانی تہا بستگ ء چیر
 دیگ بوتگ ء دنیا چشیں جنین ء پر انت آڈنی چاگردے بہ بیت یا کہ مئے چاگرد۔ بزاں بازیں
 جاہے ء ساتری ء رنگ ء دور شم گندگ ء کیت۔ بلے بازیں جاہ ء مذہب، قانون، چاگرد ء
 ہلاپ ء روگ ء سبب اے وڈیں جیرھ چیر دیگ بیت ء بازیں اے وڈیں جنین وتی اندر ء
 واہشت ء سر جم نہ کنگ ء سبب ء وتی روایت ء پروشیت یا کہ جہل ہیالی ء آماج بیت۔ ہے
 سبب ء بازیں ملاں ہم جنس ء سور کنگ ء اجازت دیگ بوتگ۔

منیر احمد بادینی وتی ہر ناول ءچہ دومی ءجتا کنگ لوٹیت ءسوب مندانت۔ پشکہ آئی ءہر گدار ء مہری بنگپ چہ وتی پسر اینگ ءجتانت۔ ہمے جتائی آئی ءر البزانک ءتک ءنامے دنت۔ اشی ءابید منیر احمد بادینی بلوچی ناول ءاولی نبشتہ کارانت کہ آئی ءبازیں نوکیں ہیال جیٹھ ءبنگپ بلوچی لبزانک ءداتگ۔

جنسی مہر ءدگہ ڈولداریں رنگے آئی ءناول ”شپ ءچم“ ءتھا گندگ ءکیت ۔ اود ءآئی ءمستریں کارست ضلع ء’خ‘ ءڈپٹی کمشنر انت ءآلوٹیت آود ءاسکول ء اسپتالاں بہ روت ءغریب ءبزرگانی مکم ءبہ کنت۔ آوتی تر ءتاب ءتوک ءآدم‘ نامیں جنکے ءگوں دوچار کپ ایت ءآئی ءوتی لوگ ءپہ وتی جنیں ءگدانی دوچگ ءلوٹارینت ءپدا آڈپٹی کمشنر چی کنت؟ ناول ءاے رداں بچار ایت:

” من آزر اتھالوٹ ءوتی کمرہ ءتھا برت ءمن نہ زانت کہ
آئی دراجین لیولیس ءتھا چے اثر ءحرکت ءت کہ من آ
ئی تھابدشتن ءمن آزر ابرز کرت ءپلنگ ءسراء دور دات۔ آ
چہ نہ گشت۔ بلکنا بگھندگ بوت چشکہ من ہر چیزے کہ گوں
آئی کنگا اتن شر کنگا اتن۔ آزر اچ ایرادنہ انت۔ نہ آئی ارس
احتماں ءنہ کہ آگریہت ءنہ کہ چیگانٹ جت ءنہ کہ توارے
بلکنا منی بگل ءانچس احت چو کہ آزر امنی بگل ءتھا آئیگی ات
چش کہ پر آئی دگہ بچ راہے پشت نہ کپتگ ات۔

من آئی چمانی دروت دیاں بوت ءآبگھندگ بوت من آ
رتوتار اہر دوکان بد حال کرت ءپدا من آئی شیک ءلاگریں

بدن ۽ سر ۽ آئی دراجیں ۽ شلووار ۽ تہا انچش پترت چشی کہ مارا
وتی کونڈ ۽ تہا پتریت“ (بادینی، شب ۽ جم، 2012)

ناول ۽ کے دیم ۽ رداں بچار

”وہد گو نزان بوت۔ دو ماہ پد“ م” منی دپتر ۽ احت گول
من ایوک ۽ دیوان بوت ۽ گشت:
”تنی زیگ منی لاپ ۽ انت“

”من چہ وتی سیٹ ۽ انچش سیٹ ۽ انچش شت ۽ برز ابوت

چش کہ زمین جب ۽ بیت“ (بادینی، شب ۽ جم، 2012)

پداہے کارست وتی کر تگیں کاراں چے پشومان بیت ۽ ”م“ ۽ وتی لوگ ۽ کار دار
کنت ۽ آئی ۽ کار مرکزنت۔ اے ناول راست زند ۽ عکسے پیش دارگ ۽ انت۔ ادا چے زانگ
بیت منیر احمد بادینی ۽ وتی جنسی مہری بنگپانی بابت ۽ جوانیں پگر ۽ جیڑگ ۽ رند نو سیگ
۽ بندات کنت ۽ آبرے برے سکین کسانیں جیڑھان ۽ سک مزن کنت۔ اداگاں ڈپٹی کمشنر
بلوٹیت تاں ”م“ ۽ نیمگ ھچ دگوش مہ دنت تاں آئی ۽ واستہ مز نہیں گپے نہ انت پر چاکہ
”م“ یک غریب ۽ بزگے حاندان یے ۽ سیاری داریت۔ بلے ہے غریب ۽ کار مرکزنگ
۽ ڈپٹی کمشنر ۽ دل ۽ بکنی لوٹ انت پیشکہ ہر چد کہ ناول دیما روان کنت گیشتر زبیا بوہان
کنت۔

دنیا ۽ مہر ۽ جیڑھ جاھے ۽ مرد ۽ کمزوری ۽ جاھے ۽ جنین ۽ مردی واہشت ۽ جاھے
۽ دگہ رنگے جیڑھ پدر کن انت۔ منیر احمد بادینی ۽ ہر کارست وتی جنسی واہگانی پہلو کنگ ۽
ہاترا جاھے نہ جاھے ۽ وتی کتہار سز ۽ کن انت ۽ لازم جاھے ۽ وتی sex ۽ سر جم کنت۔ انچش

آئی ء دگہ ناولے ” شاہکاڑیں شاری“ انت کہ شاری ء مردی مہر ء نہ رسگ ء سبب آوتی مرد ء سنگت حمل ء گوں مہر کنت۔ بلے وھدے آئی ء مرد سپد بیت۔ تاں جی ہیال کنت ناول ء بچار:

”امان ء انچش تورات چٹکہ آئی دست ء پادسارت بہ بیت
 ء آئی دل جہل بہ کپ ء آئی گوش سُن بہ بنت کہ چے اٹکنگ
 ء ات کہ چے اے شاری ء تورات ء آئی جنین شاری؟۔۔۔
 چے ایش آئی نظریاتی پکری سنگت حمل ء تورات کہ آگوں
 شاری وتی نپاد ء سر ء تچک گوں آئی مہراں گوانزوران ات؟
 ۔۔۔ یارب من چے اٹکنگ ء اوں؟۔۔۔ یاھدا من
 کجاوشتاگ اوں؟۔۔۔۔۔ یارب من جی وتی آسر انجام نہ
 رسگ ء اوں کہ اے دریں وھداں من مرک ء بارو ء پکر
 جتگ، چے مرک ء ترس اتگک دنیا ء فلسفہ ء پکراں ونگ ء وتی
 چے مرک یک معنہ ء متبلے دیگ لوٹ اتگ!۔۔۔ (بادینی،
 شاہکاڑیں شاری، 2014)

یا کہ ناول ء دیم ء رداں ء بچار:

”ایش آئی زکیں ہیال ات وھدے آوتی جنین شاری
 ء گوں وتی کار مرید سنگت حمل ء بگل ء کٹ کٹاں دیستگ
 ات یا کہ اٹکنگ ات کہ زی آمرگ لوٹ اتگ ات بلے مرد
 چگیں روچ گوں یک یک نوکیں مارشتے ء ٹک داتگ ات کہ

اے نوکیں مارشت ۽ تہ آدومی کسے ۽ ہم مرک ۽ سیاہ تہار
یاتی بہر کنگ لوٹ ات؟ ----

زیکیں روچ ۽ آگوں وتی چند ۽ مرک ۽ دل تو سیس مارشتاں
گوں ۽ چار بوتگ ات، بلے مرد چینگیں روچ گوں اے مار
شت ۽ تک داتگ ات کہ آھا ٹکس ۽ ہم مرک ۽ سیاہ تہاریانی
بہر کنگ لوٹ ات کہ آئی جنیں ۽ وتی کر تگ ات کہ اے
جنیں ۽ مذہبی، اخلاقی، قانونی، روایتی ۽ ضمیر ۽ حق الوک آئی
ات کہ نوں یک دگہ مردے اچ آئی اے درائیں مذہبی،
اخلاقی، روایتی ضمیر ۽ حق ۽ گرگ ۽ ات اے درائیں چیزاں چہ
لا پرواہ آرا وتی مہرانی بنجاہھیال کر تگ ات! ----

(بادینی، شاہ کاٹریں شاری، 2014)

ناول ۽ کارست پدا یک برے وتی سگت حمل ۽ کٹنگ لوٹیت منیر احمد بادینی ۽ اے
رنگیں ناول انسان ۽ تہی مارشت ۽ واہگانی نہ پہلو بوہگ ۽ اندر ۽ روک بوتگیں آس ۽ گرم،
ترندی ۽ لڑانی سرد کنگ ۽ کہ انسان پروت جتائیں راھے شوہاز کنت ۽ جتائیں ہمراہے تلب
آئی ۽ بیت ہے ہمراہ آئی ۽ اندر ۽ گرمی ۽ افارگ ۽ سارتی یے دنت۔ اے درائیں جیڑھ
ھرچ چاگرد ۽ بھرانٹ۔ منیر احمد بادینی ہمیشاں دیم ۽ آرگ لوٹیت پرچا کہ ہرچی آگندیت
۽ ماریت ۽ آئی ۽ نوسیک ۽ بندات کنت۔ منیر احمد بادینی ۽ ہے نہ مردیں کارست ہے پگر ۽ اندر
۽ بڈشتگ ات کہ آفلاطونی مہر کنگ ات چش آئی ۽ ہے گدار ۽ بچار کہ امان ۽ شاری گپاں
انت۔

”پرچے ترا باور نہ یات کہ من ہدائے سرء یکس بہ کن آں
 “اگاں وتی نوزء آئی دراجیں گردن ایر کرت ء گوشاں
 بوت۔

”من ء باور نہیت!“ شاری ہر ترا سرنیگ ء گشت ء امان
 ء جست کت۔ ”پرچے؟“

پشاکہ ترا گوں وتی بدن ء مہر ہست ء ہر کس کہ وتی بدن
 ء مہر کنت گڈا وتی ارواہ ء مہر ء چے زیر بیت!“

”بلے منی بدن ء مہر ایوک ء پتہ تئی بدن بُوتگ انت۔۔۔۔
 من دگہ جنے بگل نہ کرتگ کہ توبہ گش!“

”من ء باور نہیت۔۔۔۔ اگاں تو منی بدن ء ایوک
 ء دوست دوشتگ گڈا اچ اے مرد ء اے امیت کم انت کہ آ
 دگہ جاہے نہ روت۔۔۔۔ تو

منی بدن ء انچش کار مرزکن ء چشکہ من بالشتے بیاں!۔۔۔۔
 چشکہ من چیزے بیاں کہ ایثی نہ ء ارواہ مہ بیت۔ (بادینی،

شاہ کاڑیں شاری، 2014)

نفسیات ء ردء مردم وتی ہر اییں چیز ء چیر دیگ ء ہاتر اتاں دگہ چیز ء کمک
 زوریت ادا امان وتی نامردی ء چیر دیگ ہاتر اتوتی جن شاری تسلاہ دنت کہ آگوں شاری
 ء اروائی مہر کنت۔ بلے اے زندگی ء اروائی مہر ء گیشتر انسان ء جنسی مہر الہی انت پرچہ کہ
 جنسی مہر ء سرجم بوہگ ء رند اروائی مہر انسان ء اندر ء ودی بیت۔ دومی آئی ء اے رنگیں کار

ست گیشتر شہزانت (فلاسفر) گندگ ء کائیت کہ آوتی شوہاز ء وتی ہستی ء وتی دنیا ء دل ء تب ء جو انین پیم زند ء بے دروین معنایے دیگ ء انت ہے اروائی ء مہر دگہ رنگے آئی ء مستریں ناول " بہشت ء دوزخہ " ء توکا گندگ ء کیت کہ منیر ء وتی ء بلوچی لبزانک ء بنگپ ء تک ء دیمروی ء پیش داشتگ۔ منیر احمد بادینی ء اروائی مہراں چوں جنسی مہر ء رنگ ء وتی ناولانی بنگپ جوڈ کرتگ انت۔ منیر ء ہے بنگپانی شاہیگانی آئی ء زند ء اندر ء وتی بازیں تجربت کرتگ۔ ساچشتکار ء اول وتی ند ء دور شم ء چاگرد ء اندر ء مہر جتا جتا کیں رنگ ء پیش داریت۔

آسر:

مہریک انجیں بنگپے کہ سر جمیں دنیا ء نبشتہ کاراں وتی بنگپ کرتگ۔ بلے منیر ء مہری بنگپ ء مستریں شری ہمیش انت کہ آوتی کارستانی مہر ء مہری جزبگ، مارشت ء واہگانی در شان ء زانت پرچا کہ ایک برے وتی اندر ء ہے مارشتان ء جذبگاں ماریت ء پداد یماکاریت۔ بزاں آزانت کہ منی کارست ہے لوٹ انت؟ ہے ماریت؟ ہے گندایت؟ پیچی آہانی باتن ء آہاں وس وس پر مائیت؟ دومی آئی ء ہر کارست ء تب ء واہگ چہ دومی کارستانی جوز، جوش ء جزبگانی بدلی یے گندگ ء کیت۔ آھر وھد ء جنسی مہر ء نوکیں ء جتا کیں دور شمے دیگ لوٹیت۔ اے پولکاری ء کنگ ء ہے زانگ بیت کہ منیر احمد بادینی ء ناولانی گیشتر زور بنگپانی سر ادینگ بوتگ۔ منیر احمد بادینی اولی ساچشتکار انت کہ آئی ء بلوچ ء چاگرد ء جنسی مہر ء آماچیں مہلوک ء جیڑھ دیم آرتگ انت۔ ء آئی ء جنسی مہر بے کساس دروشے بلوچی کسی لبزانک ء بہر جوڈ کرتگ کہ انج الیشی ء ہے بلوچی کسی لبزانک ء دیمروی کرتگ۔

شوندات:

اشرف، آغا (نیست) ازواجی نفسیات، جہا نگیر بک ڈپو اردو بازار لاہور
 بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور (2016)، بلوچی قصی لبز انک (پٹ ۽ پول نگدی کاری)، بلوچی
 اکیڈمی کوئٹہ

بادینی، منیر احمد (2013)، بانور نیو کالج لچ سلیکشرز کوئٹہ

بادینی، منیر احمد (2013) بہشت ۽ دوزخ، نیو کالج لچ سلیکشرز کوئٹہ

بادینی، منیر احمد (2014) شاہ کاڑیں شاری، نیو کالج لچ سلیکشرز کوئٹہ

بادینی، منیر احمد (2012) شپ ۽ چم، فیصل بکس کوئٹہ

بادینی، منیر احمد (2011) مرک ۽ جاوران مہر، نیو کالج لچ سلیکشرز کوئٹہ

Joseph Sheban (1966) The wisdom of Gibran: aphorisms and
 maxims, philosophical library New York

بلوچانی سی سالی جنگ ۽ سوب

دوداخان¹

Abstract:

It is well-known the Baloch nation fought a historic war in history. It was a war of thirdly years, which was fought between Chakir khan rind and Guram lashari during the reign of Chakir khan rind. Many scholars researched about the war and noted down multifarious purposes of the war. They both fought for land, Gohar's camels, cast and many more. But this paper is concerned with a different cause of the war. Here, the researcher makes an attempt to convey the reader that the main purpose of the thirdly years' war was Gohar, the most beautiful girl of time, with whom they both were in deep love. In this paper, it has been proved that Chakir and Guram did many things in order to impress Gohar and create a loving

¹: ایم فل اسکالر انگلش ڈیپارٹمنٹ، یونیورسٹی آف بلوچستان

place in the heart of Gohar. And this led them both, Chakir and Guram, to be bitter enemy.

بلوچ راجد پتر، پٹ، پول، اے پدر بیت کہ بلوچ قوم بن، چہ حلب، اتلگ، بلوچستان
 ۽ جہمند بوتگ انت۔ اے پیمیں ہبرانی تہاچ وڑیں راستی نیست کہ بلوچ بنیاد، ادے جہمند نہ
 بوتگ انت۔ پرچا کہ اے وہد، اینچو مز نہیں وہدے نہ انت چہ حلب، لڈ، بارکنگ، بلوچستان
 ا سگ، جہمند بوہگ، بلوچی لبزانک اے ہبر، وت شاہدی دنت کہ بلوچانی، لہتیں کٹماں
 چہ اود، لڈ، بارکنگ، رند، بلوچستان، اتلگ انت۔ چوشک، رند، لاشاری، نوہانی، جتوئی، دگہ
 دگہ جاہے ملافاضل وتی یک شعرے تہا اے وڑگشتیت۔

جی ہما باریک کہ حلب رند

۽ جاگہ ات

بن سعیدانی شہر ہرار

گنجیں باگچہ ات (1)

چد، ساری بلوچ راج، ایبہنی زند گوازیگ، نسیب، نہ بوتگ، بلکیں ا، ہر وہداں زوراک
 ۽ تہردیں راجانی زوراکیبانی چیر، وتی زند گوازیگ۔ ا، سہانی جنگ چہ وت، مستریں قوماں
 گوں بوتگ انت۔ وہدے کہ ا، سہاں چہ حلب، لڈ، بارکت وتی سردار میر جلال خان، ۽
 سروکی، ا، سیک، بلوچستان جہمند بوت انت۔ میر جلال خان رند وہدے بلوچانی سردار میر
 شیبک بوت۔ سردار شیبک، ہمراہی، دگہ بازیں کٹے چوشک، نوہانی، جتوئی، لاشاری، ہر وہد
 وتی، وتن، پیازگ، ساری اتنت۔ بلے بلوچانی میانچی، ہما وہد، ناتپاکی بوت وہدے میر شیبک

رند کماش بوت ء ا سئی ء وتی سرداری پاگ وتی پنج چاکر خان رند ء سر ء دات۔ گیشتریں
پولکار ء نبشتہ کارانی لیکہ ء ہیال ہم ہمیش انت کہ بلوچانی سی سالی جنگ ء سوب سرداری
بوتگ ء پدا اے جنگ ہماوہد ء بندات بیت کہ گوہر ء ہراں لاشاری گڈ انت۔ اے جنگ ء
یک سوبے ء ہمیش گوٹنگ بیت۔ بلے ادء دگہ انچیں جست مردمانی پگر ء ہیالانی تہاچست
بنت کہ پہ گوہر ہرائی گڈگ ء ہاترا بلوچ سی سال ء وت ماں وت ء جنگ کن انت یاناں یا کہ
اے جنگ ء دگہ ہم سوب بوت کن انت گمان ہمیش انت کہ اے جنگ ء دگہ ہم سوب
بوت کن انت کہ ا ہانی نیمگ ء مئے پولکار ء نبشتہ کاراں کم دگوش داتگ بلکیں ا ~
سوب اے بوت کن انت کہ دوئیں سردارانی مہرائی ہب ء واگ انت۔ بلکیں دوئیں سردار
وعاشق تیں مردم بوتگ انت ا ہانی عاشق تبی ء سوب ء بلوچاں داں سی سال ء وتی چک
چینی وت کرتگ اے تیمیں جستانی پسو مئے پولکار ء نبشتہ کاروڑ ء دینت۔

سردار	گپنگ	ات	ماں	موجاں
من	گوں	سی	ہراری	فوجاں
لاشارہم	گونا			پنجاہ ء
رُمبان	ء	روئیں	یکجاہ	ء
سوبے	گر	بہ	بیت	ہر جاہ ء
گنجیں	ملواں	ایر	کپتاں	
سرسندی	نگور		در کپتاں (2)	

بلوچ کہ آوہد ء میر شیبک ء سرداری ء تپاک اتاں آہاں مزنیں ملک ء کچھرے پہ وتی تپاکی
ء وہد ء گپت انت ء آہاناں پنج تیمیں مزنیں تاگت ء زور آوریں راج ء قوماں پرورش دات نہ

گرت۔ بلکیں آہاں سرجمیں بلوچستان ۽ سراوتی سیاسی دستاناں مھکم کُرت۔ آہاں درآمدیں قوم ۽ راجاناں چہ بلوچستان ۽ جت ۽ پرورش دات آنت۔

جٹی کشتگنت جد گالاں

ملک اش بُرگنت گون مالاں

تشتنت سرجم ۽ چنت سالاں (3)

سردار شیبک ۽ سرداری ۽ آئی ۽ چیر دستی ۽ بلوچ یک امن ۽ ایمنی زندے گوازینگ ۽ اتنت۔ بلتے سردار شیبک ۽ کماش بوگ ۽ پد آئی ۽ زانت کہ نون اے عمر ۽ من بلوچانی سرداری ۽ گرت نہ کنناں۔ پیشکا آئی گون بلوچاں گشت کہ نون شے سردار میر چاکر انت۔

شیبک گشتگ رندان ۽

نوبانی ملک گندان ۽

جتوئی سلاہ سندان ۽

سردار چاکر ۽ فرمان ۽

نندرات وژدل ۽ آرام ۽ (4)

میر چاکر رند ۽ بلوچانی سردار جوژکنگ ۽ پد رند ۽ لاشاریانی میانجی ۽ زہر ۽ کہری یے ۽ چاگردے ودی بوت۔ پرچاکہ لاشاری میر چاکر ۽ سردار بوگ ۽ نہ منگ ۽ آتاں آہانی ہیال ہمیش آت کہ باندیں میر گہرام بلوچانی سردار بہ بیت۔ پیشکا اے دوئیں کٹم دو جاہ ۽ بہر بوت آنت۔ گش آنت کہ اے دوئیں مسترین کٹمانی زہری چہ ہماروچ ۽ پاد اتلگ کہ چاکر ولد شیبک سردار کنگ بوتگ۔ وہدیکہ شیبک پیر بوتگ گڈا سرداری ۽ پاگ ۽ چاکر

ء سرءء اءتگ ء ہمائے سردار کتگ چہ چاکرء سردار بوہگ ء آدگہ سریر
مردم وش نہ بوتگ آنت۔ چوشکہ لاشاری، جتوئی، نوہانی ء دگہ بازیئے۔ آ
پیشکا آئی سرداری ء وش نہ بوتگ آنت کہ چاکر چہ مات ء نیہگ ء اصلیں
رندے نہ بوتگ ء آئی ء مات چہ گورانی (بکالانی) آسن کاریں کٹم ء بوتگ ء
چنگانی سہیت ء حق ء حلاریں گہار بوتگ۔ (5)

وہدے کہ رنداں وتی سردار چاکر خان گرت گڈا ایندگہ کٹماں چوشکہ لاشاری، نوہانی جتوئی
دگہ بازیں کٹماں چاکر خان ء سرداری نہ من ات۔ بلکیں آہاں گوہرام راوتی سرداری پاگ
ء سرءء دات۔

لاشار ء چہ ہما اکرام ء
پاگے بستگنت گہرام ء (6)

ہے روچاں چہ پدرند ء لاشاریانی میانچی ء کش ء جیل، دگرانی ء ناراضگی ء ودی بوت۔ یکے
دومی ء ہلاپ بوت آنت ء پد ء گوہر ء ہرانی گڈگ ء بہانہ ء یک دراج پاندیں وت ماں وتی
جنگے بنا بوت داں سی سال ء اے دوئیں کٹماں وت ماں وت ء جنگ گرت۔

جنگ ء آت چاکر ء گوں ہرّاں
گوہر آس گرات گوں شرّاں
گاربات ماں گر ء آپ دِراں
راج ءے داتگاں گچیچراں
لاشار گوں ملوکیں رنداں
کیں پیرک ء فرزنداں (7)

اے جنگِ یک سو بے و گوہر ات کہ آئی ہرانی گڈگ و پدلا شاری و رندی کیے دومی و گٹ و ہوناں بوت آنت۔ بلئے اء دگہ ہبرے دیما کیت کہ گوہر یک مالدار و شرنگیں جنین یے بوتگ۔ بوت کنت کہ ہمے دوئیں سردار پرانی و عاشق بوتگ آنت و رند و آہانی مہر انکی ہب و واہگاں سر پہ جنگ و کش اتگ۔

اس لیے تو شروع ہی سے بلوچوں کی باہمی چچلشوں اور خانہ جنگیوں میں حسین جتئیوں اور ڈومینوں کا ہاتھ رہا ہے۔ بلوچ شعرا کی رومانی نظمیں ان جتئیوں کے ساتھ بلوچ باکوں کی داستان عشق و محبت سے بھری پڑی ہیں۔ رندی دور (پندرہویں صدی) کی نظموں میں ایسی سات حسیناؤں کا ذکر بار بار آیا ہے۔ جن باکے بچیلے بلوچ نوجوان مرٹھے رہے ہیں۔ کہتے ہیں کہ ساتوں مشہور معروف حسینائیں یعنی گوہر، شاری، شلی، ماہری، سومری، تہلی، اور لہڑی بہنیں تھیں۔ سب مالدار، باسلیقہ شائستہ اور انتہائی حسین و دلربا جتئیاں تھیں۔ ان میں سے گوہر جو غالباً سب سے بڑی تھی۔ اس تیس سالہ خانہ جنگی کی ہیروئن ہے۔ جس میں میر چاکر رند اور میر گوہر ام لاشاری نے سرغنہ

بن کر حصہ لیا اور رند و لاشار بلوچ قبائل بڑھ

بڑھ کر آپس میں کٹواڈالا۔ (8)

گوہر ء بابت اولی عہد ء گیشتریں شاعر ہے وڑ ہم گشتت کہ آیک شرتگیں جنینے بوتگ۔
میر گوہرام آئی ء لوٹوکاں چے یکے بوتگ۔ شرتگی ء ابید آیک مزین مالدارے ہم بوتگ۔

گوہر	انت	ماہیں	جنے
باز	مال	و	بگ
پیشداری	کل	ء	تنگوئت
نشستیں	جھے	ابریشم	نت
گوہرام	وت	پہ	منت
روچ	وشپ	ء	ربالوئت (9)

اے شعر ء چہ پدر بیت کہ گوہر ء گوں میر گوہرام لاشاری ء ہج وڑیں نزیکی ء ہمگر نچی نہ
بوتگ۔ بلکیں گوہرام ء وت گوں آئی ء نزیکی کنگ ء جہد کرتگ۔ پد ایک شپے گوہرام آئی ء
لوگ ء شتگ ء آئی ننگ ء ناموس ء سرادور کنگ ء جہدے کرتگ ء گوہر ء گوں گوہرام ء
چوش پسوداتگ۔

گوئشتہ	گوہرا	ہیرینا
بچی	اوں	ترا
برائی	اوں	ترادوست
من	یاری	اے
ورنا	مس	مہیرا

بازا (10)

یک جنین آدمے ۽ ننگ ۽ ناموس ۽ عزت ۽ سرادور کنگ دگنیاء بیچ وڑیں قوم ۽ راجانی دودانی اندر ۽ نیست انت۔ ہر قوم ۽ راج ۽ تھا جنین آدم ۽ درجگ مزن انت۔ بلکیں بلوچ راج پہ غیرت ۽ جیڑہ ۽ سراوتی سر ۽ ہم قربان کنگ ۽ چک ۽ پد نہ بیت۔ بلئے گوہرام ۽ گوں گوہر ۽ اے پیمیں ہرکت کنگ پہ بلوچ قوم ۽ یک مزنیں عیسیٰ زانگ بیت۔ بلکیں گوہرام ۽ وڑیں بہادر ۽ دلیریں بلوچے ۽ اے فرض بوتگ ات کہ آوتی ہمساہگانی جان ۽ مال ۽ آہانی غیرت ۽ ننگ ۽ حفاظت بہ کنت ایں۔ بلے اے چیزاں چہ ابید آئی ۽ چشیں کم زاگی یے کرتگ۔ نوں اد ۽ گوہر پہ اے گپ ۽ استاچ وڑامیار بار کنگی نہ انت۔ اے ہم چارگی انت کہ سی سالی جنگ ایوکا گوہر ۽ ہراتنی گڈگ ۽ سوب ۽ بوتگ یاناں؟ ہسے واکیات ۽ رند گوہر چہ میر گوہرام لاشاری ۽ ہند ۽ دمگاں لڈ ۽ بار کنت روٹ میر چاکر خان رند ۽ باہوٹ بیت۔ اود ۽ گوں میر چاکر خان ۽ وتی ۽ گوہرام ۽ واکیات ۽ اے وڑ بیان کنت۔

گوہر	گوں	وتی	راپگی ۽
گوں	میش	۽	گورم ۽ ڈاپچی ۽
دیم	پہ	ڈاڈر	۽ سیبی ۽
اود ۽	چاکر ۽		شیہک ۽
گشتگ	گوہر ۽	بے	شک ۽
گوہر	پہ	گلگ	گال
اتگ ۽			
احوال	۽	تمائیں	داتگ
من	راجاں	تیگ	جنیں
گوہرام ۽			
نہ	اشت ۽	ندگ	۽ آرام ۽

گوہرام چہ من ء رُوہ گپتنگ
 پرمن گلہ ءے آورنگ
 گوہرام ء من ء زاہ داتنگ
 پرمن شبرہی ءے آورنگ (11)

گوہر ء چہ لاشاریانی گور ء زہر کنگ ء پد چاکر خان رند ء باہوٹ بوہگ ء چندیدیں و ہد ء گوزگ ء
 پد ہم اے آس انگت لاشاریانی دلاں نہ ٹسنگ آت۔ آہاں گوہر ء رُوگ ء میر چاکر خان
 رند ء باہوٹ بوہگ بلکیں وتی انا (Ego) عزت ء جیڑ ہے جوڑ کرنگ آت کہ پرچا گوہر شنگ ء
 میر چاکر خان رند باہوٹ بوٹنگ۔ دومی پلوہ ء گوہر ء گوں چاکر ء گوہرام ء بد گوشنگ پہ
 گوہرام ء لاشاریانی واستایک عیب ء پو لنگے ء چہ کمتر نہ آت۔ پیشکا آہاں پہ اپسانی تاچگ ء بہانہ
 ء گوہر ء ہر اناں کشت ء وتی بدنامی ء بیر چہ گوہر ء گپت کہ گوہر ء مئے سردار رندانی گور ء
 بدنام کرنگ۔

پیری	اتنگاں	لاشاری
اسپیت	چادر ء	بورشالی
چہ	شرت ء	شادہ ء
لشکر	نگرات	گور تاجی
ہلک	ء	چیر اتنگ
چانگو	اتنگاں	کستی
برگشاں	پد ء	مستی
ڈیک	اِش	داتنگ
		آت
		مچی

ہر	اش	دینگاں	ماں	ریجاں
گوہرامی		شدیکیں		ڈیکاں
ہراش		گپتگاں		جٹکیاں
کارچاں		کشتگاں		تیزیناں
شیکان	اش	جتاں		شیلیناں (12)

میر گوہرام لاشاری ۽ گوہر ۽ ہرانی گڈگ ۽ جیڑہ ۽ پدمیر چاکر خان دومی کارست ات کہ نہ تہنارندانی بلکیں بلوچانی گپچمین کرتگیں سردارات۔ بلے آئی ۽ ہے جیڑہ ۽ راگیشوار کنگ ۽ ہچ وڑیں جہد ۽ کوشست یے ہم نہ کرت۔ بلکیں آئی ۽ اے جیڑہ ۽ راوتی عزت ۽ جیڑہ گشت ۽ آئی ۽ راگیشتر تباہی ۽ بربادی ۽ نیمگاڑت۔ اے پہ بلوچانی واستایک مزینں تاوانے ات۔

اگاں میر چاکر خان ۽ پہ ہے گپ ۽ ہاتر املامت بکنیں گڈامے بلوچی دودانی پامالی بوت کنت۔ پرچاکہ مئے بلوچی دود پہ وتی عزت ۽ ننگ ۽ ناموس پداوتی باہوٹ ۽ رکینگ ۽ آئی ۽ ہاتر اوتی سر ۽ قربان کنگ ۽ ہچ وڑ ۽ چک ۽ پد نہ بنت۔ بلوچ راجد پتر ۽ تہامارا چیشیں بازیں واکیات گنگ ۽ کابنت کہ آہاں وتی باہوٹ ۽ رکینگ ۽ ہاتر اوتی سر قربان کرتگ۔

چاکر	گوں	یلیں	بور	سواراں
بی	بی	گوہر	ء	جاگاھاں
ہلک	ء	اش	توار	پر کرتگ
پلیں		پتراش		آورتگ
میریں		چاکر چیر		گیتنگ
بی	بی	چہ	گس	ء در کپتنگ

بُرے دزگہار ے زرتگ

دیم پہ چاکر ء و ش اتک ء (13)

میر چاکر خان رند ء گوہر ء ہلک ء روگ پہ کجام نیت ء بوتگ۔ بلے ہے روج ء چے پد بلوچانی
میانجی ء یک چک چینی جنگے بنا بیت۔ کہ اے جنگ داں سی سال ء بر جاہ بیت۔

ہے روج ء وہدے چاکر خان رند گوہر ء اشتر اں گندایت کہ آہانی ماہگ ء شیر در نزان آنت
پد ء آہاں وتی ہر گون نہ آنت۔ آزانے کہ گوہر ء رایک سکی ء کپتگ۔ پیشکا آئی ء را
جست کنت بلے گوہر یک زانیکاریں جنینے بیت۔ آنہ لوٹیت کہ آئی ء سوب ء دو کٹم وت ماں
وت جنگ بکناں۔

قول انت پہ بلوچی ننگ ء

گوہرام میل نہ بیت اے رنگ ء

ناحقیں کشگ ہرانی

میان اش کج اتاں جنگانی (14)

یا

ہلک ء رتنگاں لاشار ء

باسک اش ایر جنگ ساربان ء

بگ اش گڈاتگ گوہرامی

گشتگ چو میل ء شادانی

مٹ انت گوہر ء ہرانی (15)

چہ ہمے واکیات ء پد لاشاری داں سی سال ء یکے دومی ء گوما جنگ کن آنت۔ بلتے اے میانجی
چپشیں مردے نہ بیت کہ اے دوئیں سرداراں پہ مڑ ء جنگ ء چہ سر پد بہ کنت کہ اے جنگ
ء آسر شر نہ بیت۔ بلتے! اد ء یک انجین نامے دیما اتلگ کہ آ جنگ کنگ ء ہلاپ
بوتگ۔ ہے نامی ایں بلوچ شاعر بیگرا انت کہ آمیر چاکر خان ء راسر پد کنگ ء مز نیں جہد ء
کوشت یے کنت بلے ایدگہ مردم آئی ء رالگور ء بزدل گشتن آلوئیت کہ جنگ مہ بیت
۔ ایدگہ مردم آئی ء پنت ء سوجانی گوشدارگ ء عمل کنگ ء تیار نہ بنت۔ پیشکا جاوراں ہرابی
ء نیمگارونت۔

چاکر	پرچے	ء	بے	سارے
براساں	من	زر	ء	گت دارے
سردار	کینگاں	کو	تاہ	کن
برزیں	کنڈگاں	چم	چار	کن
نوهانی	ہزار	مرد	بیت	
بید	چہ	زحم	جنیں	لاشاری
بندانت	پلو ء	بچی	ء	
پیش	کنزگ	ترا	حونیکنت	
پد	کنز	پراواں	عیب	انت (16)

اے جنگ ء بلوچاناں مز نیں تاوانے رست بلکیں اے جنگ ء سوب ء بلوچانی مز نیں عالم ء
زانکار، شاعر، ہم کشگ بوت آنت۔ ہے جنگ ء تہا بلوچانی نامی ایں زحم جن، شاعر میران

ہم کشک بوت۔ ہے جنگ ء چاکر خان پرورش وارت ء و ہدے و اتروتی ہند ء دگ ء کیت
آئی ء پت میر شیبک آئی ء راجنگ ء احوال ء جست کنت۔

گشتگ شیبک ء نام دار ء

پچی اتلگ ء بے وار ء

جنگ ء قصباں دے مارا (17)

یا

گشتگ چاکر ء او بابا

دگوش ء بدار مے جواب ء

خیشوں زہم جنیں وسیاد ء

درستوں دا تگال پہ باد ء (18)

یا

گشتگ شیبک ء بے شانی

میران گون نہ انت ہارانی

ہار ء مرکب ء سوارانی

زہمانی دنی جنگانی

یا

گشتگ چاکر بے شانی

اے ناہار بیتگاں زہمانی

تیگ ء پراہ دپیں زہمانی (20)

اے جنگ ۽ پرورش ورگ ۽ گم چاکر خان ۽ دل تھا است آت کہ آئی ۽ سوب ۽ آئی ۽ کٹم بازیں
 مردے جنگ بوتگ آت۔ بلئے پہ آئی ۽ اے سوز ۽ ہر ایش آت کہ آئی ۽ پت شیبک ۽ ہم آئی
 ۽ رابد گشت ۽ گوں گوھر ۽ را بہتا مے جت اگاں ہوڑت بچارئے اے ہر راست بوت کن
 آت کہ میر چاکر خان ہم گوھر ۽ لوٹو کاں چہ یکے بوتگ ۽ پڑائی ۽ پہ عاشق بوتگ۔

اگاں چاکر خان ۽ زند ۽ اے دگہ تک ۽ پہناتاں بچاریں گدا آئی ۽ اے وڑیں واکیا تانی دگہ
 بازیں مسال رسیت کہ آئی وتی سرداری ۽ پاندگ چست کنگ بلوچاناں وت ماں وت
 مڑینتگ۔ چوشک شے مرید ۽ دشتر ۽ برگ، جاڑو ۽ دست ۽ چک ۽ کشگ ۽ دگہ دگہ بزاں اے
 سی سالی جنگ تہنا گوھر ۽ ہر آئی گڈگ ۽ سوب ۽ پاد نیا تگ بلکیں اے دوئیں سردارانی
 مہرائی ہب ۽ واہگ ہم است بوتگ آت۔ پیشکائی ۽ پت شیبک آئی ۽ را اے رنگیں شگان
 ۽ بہتام جنت۔

ہج	کس	نیست	تئی	ہلکان	۽
غیرچہ	گوھر	۽	چنڈین	۽	
گرکانی	چوک	منڈین	۽		
شوم	۽	ملکوت	ونڈین	۽	
راستی	بے	شرپ	ہنڈین	۽	
منی	راج	پیتگ	یے	چو	تند ۽
بیزاریں	من	۽	تئی	جند ۽	
زیر	تو	گوھر	۽	چے	رند ۽
درکپ	چہ	منی	آپ	بند ۽	(21)

چاکر خان رند، ماں نلی، جنگ، پرورش ورگ، پد بلوچستان، تہاننگ پرائی، عیب آت
 - پیشکائی، چہ ہرات، بادشاہ حسین، خلی، چہ مدت، کمک زورگ، دستبندی کرت۔
 آچہ قندبار، راہ، چہ ہرات، شت بازیں مدت، آماں ہرات، نشت آخرکار ہرات،
 بادشاہ آئی، مدت، کمک کنگ، تیار بوت۔ آئی وتی گورنر زون بیگ چاکر خان، کمک کنگ
 ، ہاتر چاکر خان، ہمراہی، دیم، دات۔ چاکر خان رند، اے پیمیں مز نہیں تاگت، چہ مدت
 زورگ، بلوچ سرڈگار، بلوچ قوم، واستا یک زندیں تاوانے آت۔ میر چاکر خان رند گوں
 زون بیگ، ہمراہی، آہاں بلوچانی چک چینی کرت۔ بلکیں اے پیمیں مز نہیں جنگی درور مارا
 بلوچستان، راجد پتر، تہا دست نہ کپیت۔

چاکر وت سر، پُر گواتی

شپ	گیرے	جنگ	زلماتی
بیست	چار	ہزار	لاشاری
سے	سد	کشنگت	نوحانی
دپ	بوج	بیگ	زہمانی
گوہرام		درشتگ	پہانی
حیرات	نہ	بیت	لجانی
سندھ	سرڈھور	بیت	زیانی (22)

اے جنگ، میر گوہرام لاشاری، سر و ماں سندھ، کپت۔ بلتے نینگہ میر چاکر خان، آرام
 ، دل ماں بلوچستان، نشت کرت کرت۔ بلکیں اے جنگ، بربادی، وتی براتانی کشگ، گم،
 آئی راہم آئی، ہاک، ملامت کرت آئی، سر ماں پنجاب، کپت، اے دو میں سردارانی دل

ء بلکیں لوٹ ات کہ ما بلوچستان ء بیایں۔ ہر دوئیں مرُت ء شنت آنت بلئے آہاں دو بروا تر نہ
کرت۔

آسر:

برزء دا تلگیں دراہیں هو الہاں چہ اے پدر بیت کہ بلوچانی سی سالی جنگ ء لہتیں سوب بوتگ
آنت۔ اے جنگ ء مستریں سوب ء سرداری ء بلوچانی پاگوا جہی ء بوت۔ دگہ یک سوبے
اے بیت کہ اے جنگ ء تہا گوھر یک مہر گے آت کہ آئی ء ہرانی گڈگ ء رند ء لاشاری
وت ماں وت جنگ کرت۔ اے جنگ ء یک سوبے ایش انت کہ اے دوئیں سردارانی
مہرانکی ہب ء واہگ آتاں کہ اے دوئیں گوھر ء لوٹوک آتاں۔ ایشانی ہے ردیانی سوب ء
بلوچ داں سی سال ء جنگ ء آتاں۔ اے جنگ ء بلوچ سرڈگار، بلوچ راج ء بلوچی لبزانک ء را
مزنیں تاوان ء نقص یے دات۔ اگاں اے دوئیں کٹماں وت ماں وت جنگ مہ کرتیں
بلکیں مئے راج، مئے سرڈگار، مئے لبزانک انوں اے جاورال ء تہانہ آت آنت۔ بلکیں ایشانی
اے رنگ ہم مہ بوتیں کہ انوں انت بلکیں چو دگنیاء ایدگہ قوم ء راج، لبزانکانی وژادگہ
رنگ ء دروشے ء تہا آنت۔

شوندات

- 1- شاد، فقیر، درپشوکیں سہیل، بلوچستان اکیڈمی، تربت، 2013، تاکدیم، 456
- 2- شاد، فقیر، میراث، بلوچستان اکیڈمی، تربت، 2008، تاکدیم 51
- 3- نصیر، میر گل خان، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2013 تاکدیم، 36-37
- 4- شاد، فقیر، میراث، تاکدیم، 51
- 5- ہمیش، تاکدیم 36
- 6- نصیر، میر گل خان، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، تاکدیم 37
- 7- شاد، فقیر، میراث، تاکدیم 44-45
- 8- نصیر، میر گل خان، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، تاکدیم، 38
- 9- ہمیش تاکدیم، 39
- 10- مری شامجد، بلوچی زبان و ادب، گوشہ ادب، کوئٹہ، 2014، تاکدیم 197
- 11- شاد، فقیر، میراث، تاکدیم 54، 53
- 12- ہمیش تاکدیم، 61

- 13۔ شاد، فقیر، ہرانگ (اولی بہر) باج بحرین، 2016، تاکدیم، 60
- 14۔ شاد، فقیر، میراث، تاکدیم، 63
- 15۔ ہمیش، تاکدیم، 63
- 16۔ نصیر، میر گل خان، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، تاکدیم، 48
- 17۔ شاد، فقیر، ہرانگ (اولی بہر)، تاکدیم، 82
- 18۔ ہمیش، تاکدیم، 82
- 19۔ ہمیش، تاکدیم، 83
- 20۔ ہمیش تاکدیم، 83
- 21۔ شاد، فقیر، میراث، تاکدیم، 79، 80
- 22۔ نصیر، میر گل خان، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، تاکدیم، 61